

„Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split od 2018. do 2022.“

Vojvodić, Renata

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:394379>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-23**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2022./2023.

Renata Vojvodić

**„Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split
od 2018. do 2022.“**

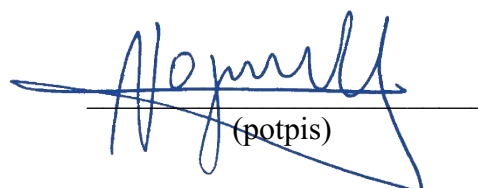
Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.



(potpis)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Područje i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	2
1.3. Stručni i praktični doprinos istraživanja.....	3
1.4. Sadržaj i struktura rada.....	3
2. SPLITSKE KNJIŽNICE KROZ POVIJEST	5
3. IZVORIŠTA GKMM-A.....	7
4. O KNJIŽNICI.....	9
5. ANALIZA POSLOVANJA GRADSKE KNJIŽNICA MARKA MARULIĆA U RAZDOBLJU OD 2018. DO 2022.	11
5.1. Djelatnost, organizacijska struktura i unutarnja ustrojba GKMM-a	11
5.2. Djelatnici	13
5.3. Financiranje	15
5.4. Knjižnična građa i knjižnični fond	19
5.4.1. Fond GKMM-a.....	20
5.4.2. Digitalizirana građa	22
5.4.3. Nabava knjižne i neknjižne građe	24
5.4.4. Nabava e-izvora.....	27
5.4.5. Korisnici	28
5.4.6. Posudba knjižne i neknjižne građe	30
5.5. Fizička i virtualna posjećenost knjižnice	31
5.6. Programi kulturnih djelatnosti.....	32
6. ZAKLJUČAK ANALIZE	37
7. LITERATURA.....	42
8. SAŽETAK.....	44
9. SUMMARY	44

1. Uvod

„Gradska knjižnica Marka Marulića Split (u daljnjem tekstu GKMM) javna je ustanova koja pruža knjižnične usluge i ima važnu ulogu u promicanju kulture čitanja i kulturnog razvoja u Splitu.“¹ GKMM Split organizirana je mreža narodnih knjižnica koja osigurava trajno pružanje knjižničnih usluga zajednici. Kroz različite ustrojbene jedinice, odjele i službe, osigurava se stručnost, efikasnost i učinkovitost poslovanja. U razdoblju od 2018. do 2022. godine, Knjižnica je doživjela značajan razvoj i implementirala brojne inicijative kako bi unaprijedila svoje usluge, proširila doseg i prilagodila se suvremenim trendovima u knjižničarstvu. Diplomski rad pod nazivom „Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split od 2018. do 2022. godine“ pružit će sveobuhvatan uvid u ključne promjene i postignuća koja su obilježila ovaj petogodišnji period. Analizom i istraživanjem poslovanja GKMM-a Split nastojat će se istražiti ključni aspekti rada Knjižnice, uključujući organizacijsku strukturu, knjižnični fond, usluge, korisnike, posudbu knjižnične građe, financijske aspekte i druge relevantne indikatore poslovanja. Kombinirajući statističke podatke s literaturom i drugim izvorima informacija, dat će se cjelovit uvid u rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split. Statističkom analizom identificirat će se trendovi, usporediti rezultati s prethodnim razdobljima, a sve usporedno sa Standardom za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj koji postavlja okvire za obavljanje aktivnosti narodnih knjižnica i definira stručne kriterije i mjere za unaprjeđenje kvalitete knjižnične djelatnosti. Također, analiza će pružiti relevantne informacije i uvide ne samo za GKMM Split, već i za širu knjižničnu zajednicu te druge institucije i organizacije koje se bave kulturom, obrazovanjem i informacijskim uslugama.

1.1. Područje i cilj rada

Diplomski rad na temu „Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split od 2018. do 2022. godine“ analizira relevantne statističke podatke i istražuje napredak Knjižnice. Relevantnost istraživanja ove teme leži u razumijevanju razvoja i prilagodbe GKMM-a Split u petogodišnjem razdoblju, uzimajući u obzir utjecaj pandemije. To može pružiti uvide i smjernice za daljnji razvoj knjižničnih usluga i prilagodbu radnih procesa, osiguravajući tako kvalitetnu podršku i zadovoljstvo korisnika Knjižnice. U ovom slučaju vrednovanje poslovanja GKMM-a Split obuhvaća praćenje statističkih podataka o knjižničnom fondu, broju osoblja, uslugama koje Knjižnica pruža i njihovom broju, broju posudbi i korištenju resursa te analizu

¹ Godišnje izvješće o radu 2018. URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjesce_2018.pdf (6.9.2023.)

financijskih pokazatelja. Analiza ovih podataka omogućit će Knjižnici neprekidno poboljšavanje usluga, prilagođavanje potrebama korisnika te opravdavanje svoje uloge i važnosti u zajednici, osobito kada uzmemo u obzir da navedeno razdoblje obuhvaća vrijeme prije, za vrijeme i nakon završetka pandemije.

Procjena uspješnosti knjižničnog poslovanja općenito igra ključnu ulogu u upravljanju knjižnicom jer pruža upravi neophodne informacije za donošenje odluka te omogućuje transparentno prikazivanje rezultata rada Knjižnice prema javnosti. Prikupljanje i analiza podataka prije, za vrijeme i nakon pandemije omogućuju razumijevanje promjena, evaluaciju usluga, prilagodbu rada i daljnje financijsko planiranje. To pomaže u donošenju informiranih odluka, poboljšanju usluga, boljem zadovoljavanju potreba korisnika i održivosti Knjižnice u izazovnim vremenima.

Ovaj diplomski rad ima za cilj sustavno prikupljanje relevantnih podataka, analizu gore tih podataka i interpretaciju rezultata kako bi se procijenila učinkovitost i uspješnost knjižničnih usluga, resursa i aktivnosti GKMM-a Split. Kroz proces vrednovanja, steći će se razumijevanje utjecaja Knjižnice na korisnike i lokalnu zajednicu te uspostaviti temelj za informirano donošenje odluka o budućim smjerovima i prioritetima. Istodobno, javnost dobiva uvid u rad Knjižnice, njezine rezultate i doprinos zajednici.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za istraživanje i analizu razvoja Gradske knjižnice Marka Marulića Split u petogodišnjem razdoblju od 2018. do 2022. godine, korištena je kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih istraživačkih metoda:

- Analiza statističkih podataka: Prikupljanje kvantitativnih podataka o knjižničnom fondu, broju osoblja, uslugama, posudbi knjižničnog fonda, korištenju resursa i financijskim pokazateljima. Podaci su prikupljeni iz internih izvješća Knjižnice, godišnjih izvještaja o radu i drugih relevantnih izvora;
- Statistička analiza: Primjena statističkih metoda za analizu podataka, kao što su isticanje trendova, usporedbe, prosječne vrijednosti, rast i promjene tijekom petogodišnjeg razdoblja;
- Dedukcija: Analiziranje zakonskih propisa koji se odnose na narodne knjižnice, a na temelju kojih su se izvodili zaključci o obvezama, pravima i odgovornostima GKMM-a Split. Zaključivalo se na temelju empirijskih podataka prikupljenih tijekom

istraživanja, izvođenju pretpostavki i zaključivanju o trenutnom stanju i mogućnostima praćenja budućih trendova u radu i razvoju GKMM-a Split.

- Analiza dokumenata: Pregled relevantnih dokumenata kao što su godišnji izvještaji, planovi rada, evaluacijski izvještaji, interni dokumenti i drugi relevantni materijali. Ova analiza pomaže u dubljem razumijevanju razvoja Knjižnice, promjenama u strategijama i politikama tijekom petogodišnjeg razdoblja.

Korišteni su različiti izvori podataka kako bi se dobili relevantne informacije o radu Knjižnice. Tu su interni dokumenti knjižnice i statistike, godišnja izvješća o radu, financijska izvješća, planovi razvoja i drugi dokumenti koji pružaju detaljne informacije i statističke podatke o aktivnostima, promjenama i postignućima knjižnice tijekom istraživanog razdoblja. Sekundarni izvori, kao što su znanstveni članci, knjige i članci u stručnim časopisima, dali su kontekst i teorijske okvire rada.

1.3. Stručni i praktični doprinos istraživanja

Istraživanje pruža detaljan uvid u rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića od 2018. do 2022. godine, što može pridonijeti teoriji i praksi knjižničarstva omogućavajući razumijevanje specifičnosti i izazova kojima su se knjižnice poput GKMM-a Split susretale u navedenom vremenskom razdoblju, uzimajući u obzir pandemiju. Identifikacijom ključnih faktora razvili su se teorijski okviri koji mogu pomoći drugim knjižnicama u postizanju sličnih rezultata i poboljšanju svojih usluga. Također, analizirajući podatke o korištenju knjižničnih usluga, posudbi knjižne i neknjižne građe, sudjelovanju u programima itd., može se procijeniti doprinos GKMM-a Split obrazovanju, kulturi i informiranju lokalne zajednice.

Istraživanje može pružiti relevantne informacije i analize koje će podržati donošenje upravljačkih odluka u GKMM-u Split. To može uključivati preporuke za poboljšanje usluga, prilagođavanje strategija ili implementaciju novih inicijativa. Evaluacija učinkovitosti i analiza podataka mogu doprinijeti procjeni uspjeha ili identifikaciji područja koja zahtijevaju daljnje poboljšanje. Tu je i dijeljenje dobrih praksi o radu GKMM-a Split s drugim knjižnicama i srodnim ustanovama.

1.4. Sadržaj i struktura rada

U šest međusobno koherentnih i sustavnih dijelova prikazani su rezultati teorijskog istraživanja ovog rada. Prvo poglavlje podrazumijeva objašnjenje područja istraživanja, ciljeve rada te isticanja važnosti istraživanja u kontekstu razvoja Knjižnice. Također, opisuju se izvori

podataka i metode prikupljanja koje će se koristiti tijekom istraživanja, kao i znanstveni i praktični doprinos predloženog istraživanja. Konačno, daje se pregled sadržaja i strukture samog rada.

Drugi dio pruža povijesni pregled splitskih knjižnica kako bi se stvorio kontekst za razumijevanje razvoja Gradske knjižnice Marka Marulića Split. Ovo poglavlje pruža uvid u povijest knjižničarstva u Splitu i kontekstualizira razvoj GKMM-a Split. Treće i četvrto poglavlje donose kratak opis povijesti i djelatnosti Knjižnice. Navode se informacije o se njezinu statusu, misiji, viziji, ciljevima i važnosti za lokalnu zajednicu. Ovaj dio rada ima svrhu dati ključne karakteristike Knjižnice i stvoriti kontekst za daljnju analizu njezina poslovanja i razvoja. Peto poglavlje je najobuhvatnije i bavi se analizom poslovanja GKMM-a Split od 2018. do 2022. godine, što je i sama tema rada. Šestim poglavljem, odnosno Zaključkom, iznijete su konstatacije dobivene iz analize poslovanja. Istaknuti su i relevantne implikacije rezultata za organizaciju i mogućnosti za daljnje istraživanje.

2. Splitske knjižnice kroz povijest

Split, kao grad s dugom poviješću ima iznimno važnu knjižničnu tradiciju na slavenskom jugu. Nekada je bio dio značajnog i visoko civiliziranog grada Salone, glavnog upravnog sjedišta tadašnje rimske provincije – Dalmacije. Prije svojeg uništenja oko 614./615. godine, Salona je imala svoje škole, učitelje, pisare i knjižnicu. Iako je srednjovjekovni Split bio naseljen stanovnicima koji su dijelom čuvali ostatke stare salonitanske kulture, knjižnice koje su postojale u Saloni prije uništenja nestale su netragom.²

Osnivanjem Splitske biskupije u 7. stoljeću od strane Ivana Ravenjanina, osnovan je i skriptorij koji je sadržavao povezane zbirke rukopisa – tako je i nastala knjižnica splitske katedrale. Knjižnica splitske katedrale danas se smatra najstarijom u Hrvatskoj. U njoj se čuva Splitski evanđelistar kojeg je prema legendi napisao sveti Dujam u Saloni u 3. stoljeću. Legenda i dalje pretpostavlja da Splitski evanđelistar predstavlja ostatak stare salonitanske knjižnice, što svjedoči o trajnoj vezi grada Splita sa salonitanskom knjižničnom tradicijom. Tijekom Srednjeg vijeka i dolaskom benediktinaca nastalo je mnoštvo kodeksa, što je rezultiralo osnivanjem knjižnica benediktinskih samostana.³

Kad razmatramo knjižnice u Hrvatskoj tijekom razdoblja humanizma i renesanse, najopsežniju zbirku knjiga posjedovao je istaknuti splitski pisac Marko Marulić. U svojoj oporuci, Marulić je spomenuo knjižnicu kao svoje nasljedstvo, zahtijevajući detaljan popis knjiga koje posjeduje kako bi se kasnije podijelile među prijateljima i donirale samostanima. U doba Marulića postojale su i druge privatne biblioteke, među kojima su najpoznatije biblioteka obitelji Papalić i Cindro te Biblioteka kanonika Marka Dumanića.⁴

Tijekom 17. stoljeća, u doba prosvjetiteljstva, knjižnice su počele otvarati svoja vrata široj javnosti. Počelo se shvaćati važnost knjižnice za napredak znanosti i kulture općenito, što je dovelo do osnivanja prvih javnih biblioteka u Splitu. Ivan Paštrić je osnovao prvu javnu biblioteku u Sjemeništu, koja je funkcionirala kao javna biblioteka do kraja 18. stoljeća. U 19. stoljeću, njezino djelovanje je bilo ograničeno na službu sjemeništa. Godine 1860., Vid Morpurgo je osnovao posudbenu biblioteku u Splitu, dok je istovremeno u knjižari Alla Minerva formirana druga slična posudbena biblioteka s obimnim izborom knjiga iz različitih znanstvenih područja i književnosti.⁵

² Morović, Hrvoje. Povijest biblioteka u gradu Splitu, Dio 1: Društvo bibliotekara Hrvatske, Zagreb, 1971.

³ Ibid,

⁴ Ibid

⁵ Ibid

Nekoliko godina kasnije, 1868., tijekom početnih faza narodnog preporoda, pokrenuta je akcija za osnivanjem narodne knjižnice namijenjene širim društvenim slojevima – Slavjanska narodna čitaonica. Nakon završetka narodnjačkih borbi, čitaonica je postala neaktivna i nije se uspjela razviti u javnu biblioteku. To se dogodilo tek 1903. godine kada je, na poticaj Dušana Mangera, uprava tadašnje Slavjanske narodne čitaonice darovala knjižnicu gradu uz uvjet da postane gradska biblioteka. Iste godine Gradska biblioteka je počela s radom u jednoj od prostorija Čitaonice. S vremenom je općinsko vijeće prepoznalo važnost i potrebu takve kulturne institucije pa je Biblioteka postala općinska ustanova i premještena u općinske prostore. Nažalost, rad Biblioteke je prekinut tijekom Prvog svjetskog rata. Početkom 1919. godine, Biblioteka je ponovno otvorena s ciljem da postane kulturno-znanstvena ustanova. Tadašnja Pokrajinska vlada proglasila je Gradsku biblioteku u Splitu javnom bibliotekom s pravom na primjerak sve tiskane građe na prostoru Dalmacije. Tijekom Drugog svjetskog rata, rad Biblioteke je nastavljen.⁶ Nekoliko godina nakon osnovana je Posudbena biblioteka, kasnije Gradska knjižnica Marka Marulića Split.

⁶ Ibid

3. Izvorišta GKMM-a

Gradska knjižnica Marka Marulića u Splitu svoje korijene vuče iz raznih splitskih knjižnica koje su nastajale tijekom vremena. To se odnosi i na knjižnicu splitske katedrale, najstariju knjižnicu u Hrvatskoj, kao i mnoge crkvene, samostanske, privatne, društvene i političke knjižnice u Splitu. Iako su većina tih knjižnica bile nedostupne široj populaciji, svijest o potrebi javne knjižnice postala je jača u 18. stoljeću, što je rezultiralo osnivanjem prve javne knjižnice u Splitu – Paštrićeve knjižnice.⁷

Nakon nekoliko stoljeća, otvaraju se prve narodne čitaonice i knjižnice u Dalmaciji, povezane s političkim strankama i kulturnim preporodom. Te narodne knjižnice imale su značajan utjecaj na kulturni identitet regije i promijenile su stavove prema knjizi i knjižnici. Gradska knjižnica Marka Marulića Split osnovana je 1951.⁸ godine pod nazivom Posudbena biblioteka. Od samog početka većinu korisnika činili su učenici osnovnih i srednjih škola, što je rezultiralo otvaranjem Dječjeg odjela 1955. godine. Godine 1962., Knjižnica je promijenila ime u Narodna knjižnica u Splitu, a svoj današnji naziv, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, dobila je 1993. godine.⁹

Knjižnica je doživjela obnovu 1971. godine otvaranjem ogranka Bol-Plokite, prvog moderno opremljenog prostora slobodnog pristupa knjigama u Splitu. Tijekom vremena, otvoreni su novi ogranci u udaljenijim predgrađima, a 1975. godine uspostavljena je i pokretna knjižnica koja je pružala usluge stanovnicima prigradskih i seoskih naselja. Nakon teritorijalnih promjena, neki ogranci postali su samostalne knjižnice, dok su drugi postali općinske knjižnice (Podstrana i Grohote) u sastavu Gradske knjižnice Marka Marulića Split.¹⁰ Također, od 1995. godine Knjižnica obavlja ulogu Županijske matične knjižnice za narodne i školske knjižnice Splitsko-dalmatinske županije.¹¹

Suočena s teškim vremenima, Knjižnica je 1998. godine izgubila svoj Središnji odjel koji je tada bio smješten u prostoru Nadbiskupskog ordinarijata Split (Biskupova palača). Naime, nakon završetka Drugog svjetskog rata, zgrada je bila prisvojena od strane komunističkih vlasti nove Jugoslavije. No, 1998. godine Republika Hrvatska je vratila zgradu Crkvi, označivši početak njezine obnove, dok je Knjižnični fond morao biti iseljen. Povrat crkvene imovine i

⁷ Pecotić, Elli, Desetljeće GKMM: Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, 2009.

⁸ Godišnje izvješće o radu 2018. URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjescje_2018.pdf (6.9.2023.)

⁹ Pecotić, Elli, ibid

¹⁰ Gradska knjižnica Marka Marulića Split. Povijest GKMM-a. URL: <https://gkmm.hr/nasa-povijest/> (4.7. 2023.)

¹¹ Statut Gradske knjižnice Marka Marulića Split, Split, 2019. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Statut%20GKMM%20Split.pdf> (4.7.2023.)

obnova zgrade potaknuti su i motivirani posjetom pape Ivana Pavla II. Splitu te 1998. godine. Otvaranjem novih ogranka u kvartovima Trstenik i Spinut, situacija je donekle ublažena. U sklopu plana razvoja, Knjižnica je početkom 2000.-ih dobila tri nova ogranka u gradskim kotarevima Brodarica, Ravne njive i Žrnovnica. Otvaranjem novih knjižnica 2007. godine GKMM Split ima ukupno 10 ogranka u svojoj mreži.¹² Godine 2004. Knjižnici je dodijeljen prostor za smještaj Središnje knjižnice, koja je konačno i otvorena 2008. godine pružajući moderno opremljen prostor i nove usluge za korisnike. Više od deset godina nakon otvaranja Središnjice, GKMM Split je 2020. započela priču o pokretanju i opremanju nove knjižnice za djecu i mlade u gradskom kotaru Mejaši, uređenje zavičajnog pjesničko-glazbenog odjela – Knjižnice Grad, u kojem bi bila smještena donacija privatne knjižnice pok. Jakše Fiamenga te spomen-soba Ljube Stipišića Delmate.¹³ Godine 2021. pokrenut je projekt, financiran sredstvima iz Europskog socijalnog fonda i državnog proračuna, „Za dobre vibre – čitaj libre“ kojim se ponovno uspostavlja bibliobusna služba, i to nakon 30 godina.¹⁴ Otvaranjem još dva ogranka i osnivanjem Bibliobusne službe, GKMM bi u svojoj mreži imala 12 knjižnica i pokretnu knjižnicu koja djeluje na razini Županije.

¹² Ibid

¹³ Godišnje izvješće o radu 2020. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, str. 15. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/1.%20Izvješće%20GKMM%202020..pdf> (7.7.2023.)

¹⁴ Godišnje izvješće o radu 2021. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/-%20Izvjescje%20o%20radu%20GKMM%202021.%282%29.pdf> (7.7.2023.)

4. O knjižnici

Gradska knjižnica Marka Marulića Split javna je ustanova organizirana kao sveobuhvatna jedinica s ciljem trajnog pružanja knjižničnih usluga.¹⁵ Radi postizanja stručnosti, efikasnosti i učinkovitosti u obavljanju knjižnične djelatnosti, aktivnosti i programa, formirane su različite ustrojbene jedinice (ogranici, odjeli i službe).¹⁶ Ove jedinice omogućuju kvalitetno upravljanje knjižničnim resursima i osiguravaju optimalno zadovoljavanje potreba korisnika.¹⁷

Jedinice obuhvaćaju različite službe, odjele i zbirke. „U Središnjoj knjižnici nalaze se službe poput administrativno-tehničke službe, Županijske matične službe za školske i narodne knjižnice te Službe za centraliziranu nabavu, obradu i zaštitu knjižnične građe, dok odjeli uključuju informacijsko-posudbeni odjel s centralnim informacijskim pultom, Odjel za odrasle i studijsku čitaonicu, Odjel za koordiniranje projekata, programe i usluge, Odjel za digitalne programe i usluge, Odjel za djecu i mlade, Odjel periodike s čitaonicom tiska te Odjel multimedije.“¹⁸ Također, postoje i različite zbirke kao što su Zavičajna zbirka Spalatina, zbirka Rara, BDI zbirka, zbirka periodike, zbirka elektroničkih publikacija te zbirke audiovizualne i glazbene građe.¹⁹

Knjižnica je danas vodeća i najveća narodna knjižnica u Splitsko-dalmatinskoj županiji (u nastavku SDŽ). Osnovana je 1951. godine kao nasljednica brojnih manjih ili većih samostanskih, privatnih i pučkih knjižnica koje su tijekom duge povijesti u Splitu osnivane s ciljem čuvanja i širenja hrvatske kulture i jezika.²⁰ Ime je dobila po Marku Maruliću (1450. – 1524.), poznatom humanistu, pjesniku, prozaistu i prevoditelju, a danas djeluje putem mreže ogranaka u gradu Splitu, gradskim i prigradskim naseljima te susjednim općinama.²¹

„GKMM pruža širok spektar usluga, uključujući posudbu knjižnične građe, informacijske usluge, pristup različitim medijima i virtualnim izvorima, pristup internetu, bazama podataka, obrazovanje korisnika, korištenje knjižnice i knjižničnih usluga, programe poticanja čitanja i

¹⁵ Godišnje izvješće o radu 2018. URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjesce_2018.pdf (6.9.2023.)

¹⁶ Pravilnik o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (pročišćeni tekst), rujan 2020., URL:

https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Pravilnik_o_unutarnjoj_ustrojbi.pdf (7.7.2023.)

¹⁷ Pravilnik o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (pročišćeni tekst), rujan 2020., ibid

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Godišnje izvješće o radu 2022. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL:

<https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjescje%20o%20radu%20GKMM%20Split%20za%202022.pdf> (7.7.2023.)

²¹ Ibid

čitateljske kulture, programe informacijske i medijske pismenosti te kulturno-animacijske, edukacijske programe i događanja.“²²

„GKMM svoju djelatnost izvršava prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti te Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, osiguravajući pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima pisanog stvaralaštva svim članovima lokalne i regionalne zajednice.“²³ „Ima važnu ulogu u poticanju i promicanju čitanja, razvoju demokratskog društva te omogućavanju pristupa širokom spektru znanja, ideja i mišljenja.“²⁴ Kroz svoje programe, usluge i događanja, pruža korisnicima dobro opremljene fondove, cjeloživotno obrazovanje i samoobrazovanje te brz i neograničen pristup informacijama, dok prostori Knjižnice omogućuju boravak, druženje i održavanje brojnih kulturnih događanja.²⁵

Svoje usluge korisnicima pruža 65 sati tijekom 6 dana u tjednu uz godišnje članstvo od 13,00 € (do 2023. godine 100 kn) za odrasle korisnike, dok pravo na popust ostvaruju mladi od 14 do 18 godina, umirovljenici, nezaposleni, studenti te osobe s posebnim potrebama pa je iznos članarine 8,00 € (do 2023. godine 60 kn). Djeca i mladi do 14 godine knjižnične usluge mogu koristiti besplatno uz naknadu za izradu članske iskaznice u iznosu od 2,00 € (do 2023. 15 kn), što vrijedi i za ostale skupine korisnika.

²² Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (1.9.2023.)

²³ Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjesce_2018.pdf (6.9.2023.)

²⁴ Godišnje izvješće o radu 2022. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, ibid

²⁵ Godišnje izvješće o radu 2021. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/%20Izvjesce%20o%20radu%20GKMM%202021.%282%29.pdf> (7.7.2023.)

5. Analiza poslovanja Gradske knjižnica Marka Marulića u razdoblju od 2018. do 2022.

Gradska knjižnica Marka Marulića Split, jedna od najvažnijih kulturnih institucija u gradu, posvećena je pružanju visokokvalitetnih usluga svojim korisnicima, promicanju čitanja, edukaciji i kulturnom razvoju zajednice. U nastavku je prikazana sveobuhvatna analizu različitih aspekata poslovanja GKMM-a Split u razdoblju od 2018. do 2022. godine. Fokus je stavljen na organizacijsku strukturu i unutarnju ustrojbu, knjižničnu građu i knjižnični fond, usluge i korištenje, korisnike, posudbu knjižne i neknjižne građe te informacijske zahtjeve, fizičku i virtualnu posjećenosti Knjižnice, programe kulturne djelatnosti i financiranje. Izvore za većinu podataka o poslovanju pronađeni su u statističkim podacima Županijske matične razvojne službe za narodne i školske knjižnice, preuzetih iz knjižničnog sustava Zaki za svaku godinu pojedinačno. Tu su i godišnja izvješća o radu, godišnja financijska izvješća i drugi relevantni i službeni dokumenti Knjižnice. Važno je napomenuti da se analiza odnosi na sve knjižnice u mreži GKMM-a, izuzev Knjižnice Podstrana i Knjižnice Grohote (Šolta) koje pripadaju drugim općinama te se statistički podaci o istima prikupljaju zasebno. Financijski podaci izraženi su u kunama, službenoj valuti Republike Hrvatske do 2023.

Analizirajući ove ključne aspekte poslovanja GKMM-a Split steći će se uvid u njezinu uspješnost i učinkovitost od 2018. do 2022. godine. Također, identificirat će se mogućnosti za poboljšanje i razvoj kako bi se osiguralo da Knjižnica nastavi pružati relevantne i kvalitetne usluge zajednici.

5.1. Djelatnost, organizacijska struktura i unutarnja ustrojba GKMM-a

Ljudski resursi jedna su od bitnijih sastavnica svake narodne knjižnice u procesu pružanja kvalitetnih i učinkovitih usluga i potpori lokalnoj zajednici. Nazivajući ih „glavnim kapitalom“ oni osiguravaju da knjižnica funkcionira efikasno i uspješno. Prema Philipu Gillu usluge narodnih knjižnica namijenjene svim članovima zajednice koji često imaju različite i promjenjive potrebe. Stoga, djelatnici trebaju imati široki raspon vještina i kvaliteta, biti kvalificirani i visoko motivirani za rad.²⁶ Također, trebaju biti raspoređeni na radna mjesta prema stupnju obrazovanja i djelatnosti koju obavljaju. Sukladno, Balog navodi dvije vrste djelatnosti unutar poslovanja knjižnice općenito: knjižnična djelatnost i neknjižnična djelatnost,

²⁶ Gill, Philip. The public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development. Vol. 97. NBD Bibliion Publishers, 2001.: URL: <http://34.246.50.17/bitstream/123456789/920/2/ifla-publication-series-97-en.pdf> (20.6.2023.)

uzevši u obzir da su knjižnične djelatnosti primarne.²⁷ Opće knjižnične djelatnosti, u skladu sa zakonima i normativnim aktima, uključuju nabavu knjižnične građe, stručnu obradu, pohranu i zaštitu knjižnične građe, usmjeravanje korisnika i podučavanje, vođenje statističkih podataka o poslovanju knjižnice i korištenju usluga, pripremu kulturnih i obrazovnih programa te provedbu mjera zaštite kulturnog dobra.²⁸ Posebne knjižnične djelatnosti obavljaju određene knjižnice s posebnim zadaćama.²⁹ Uzimajući u obzir da je GKMM Split i matična knjižnica za Splitsko-dalmatinsku županiju, ona obavlja temeljne i razvojne djelatnosti posebnih knjižnica.

Neknjižnične djelatnosti u knjižnicama mogu se podijeliti, kao i knjižnične djelatnosti, na opće i posebne. Opće neknjižnične djelatnosti obuhvaćaju poslovne funkcije potrebne za uredno funkcioniranje knjižnice kao javne ustanove.³⁰ To uključuje poslove ravnateljstva, administracije, arhiviranja, kadrovskih, knjigovodstvenih i financijskih poslova i dr. U posebne neknjižnične djelatnosti spadaju i projekti ili programi koje pojedine knjižnice mogu provoditi, a koji mogu biti povezani ili ne povezani s osnovnom knjižničnom djelatnošću. To uključuje „izdavaštvo monografskih, serijskih i elektroničkih publikacija, organiziranje izložbi, predstavljanje publikacija, promocija, volonterskih programa, radionica, festivala i javnih predavanja, usluge umnožavanja i skeniranja bibliotečne građe, najam prostora i opreme, konzerviranje i restauriranje te organiziranje poslovnog kutka.“³¹

U Pravilniku o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta, definiraju se ustrojstvene jedinice koje čine knjižnicu kao javnu ustanovu. Ove su jedinice uspostavljene radi učinkovitijeg obavljanja knjižnične djelatnosti, a u njima su raspoređeni timovi djelatnika prema hijerarhijskom načelu.³² Ovo osigurava odgovornosti, ovlasti, komunikacijske i suradničke odnose unutar knjižnice. U GKMM-u Split nalaze se sljedeće ustrojstvene jedinice iz kojih je razvidno da ona obavlja sve poslove vezane uz opću i posebnu knjižničnu i neknjižničnu djelatnost:

- **„Središnja knjižnica** (Središnji info pult, Odjel za odrasle korisnike, Odjel za djecu i mlade, Odjel periodike, Odjel multimedije, Zavičajna zbirka Spalatina);

²⁷ Balog, Antal. Prema oblikovanju organizacijske strukture knjižnice. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63, br. 1-2 (2020): 83-108. <https://hrcak.srce.hr/252865> (25.8.2023.)

²⁸ Ibid

²⁹ Ibid

³⁰ Ibid

³¹ Ibid

³² Pravilnik o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (pročišćeni tekst), rujan 2020., URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Pravilnik_o_unutarnjoj_ustrojbi.pdf (8.7.2023.)

- **Ogranci** (Knjižnica Bol – Plokite, Knjižnica Brodarica, Knjižnica Meje, Knjižnica Spinut, Knjižnica Trstenik, Knjižnica Ravne njive, Knjižnica Žrnovnica, Knjižnica Podstrana (obavljanje djelatnosti narodne knjižnice Općine Podstrana) Knjižnica Grohote – Šolta (obavljanje djelatnosti narodne knjižnice Općine Šolta);
- **Županijska bibliobusna služba;**
- **Zajedničke službe** (Služba za administrativno-tehničke poslove: Tajništvo i pravna služba, Služba financijskog poslovanja, Županijska matična služba, Služba centralizirane nabave, obrade i zaštite knjižnične građe, Služba za programe, projekte i odnose s javnošću te Služba za informatizaciju i digitalizaciju).³³

5.2. Djelatnici

Dovoljan broj visoko kvalificiranih ljudskih resursa predstavlja ključan element za uspješno pružanje usluga građanima u narodnim knjižnicama. Ljudski resursi su nezamjenjiva komponenta svake javne knjižnice te igraju važnu ulogu u osiguravanju efikasnih i djelotvornih usluga društvu. Prema riječima Mbofunga „razvoj ljudskih resursa predstavlja ključan proces za postizanje ciljeva u knjižnicama, budući da se oni smatraju dragocjenim imovinskim resursom“.³⁴ Za pružanje unaprijedjenih usluga, neophodno je imati dobro obučeno i visoko motivirano osoblje koje će efikasno upravljati resursima knjižnice te zadovoljiti zahtjevima lokalne zajednice.³⁵

Radi organizacije radnih mjesta i što veće učinkovitosti rada i razvoja knjižnice, u GKMM-u Split provodi se sistematizacija unutar ustrojbenih jedinica Knjižnice. Sistematizacija GKMM-a Split temelji se na usporedbi trenutnog broja zaposlenika s prethodno utvrđenim razvojnim planom. Tijekom zadnjih pet godina rada, Pravilnikom o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (rujan 2020.), utvrđena su sljedeća radna mjesta s pripadajućim brojem izvršitelja tijekom petogodišnjeg razdoblja: ravnatelj, pomoćni knjižničar, diplomirani knjižničar, viši knjižničar, knjižničarski savjetnik, voditelj Županijske matične službe, tajnik, administrativni referent, knjigovođa, blagajnik, čistačica.³⁶ U sistematizaciji postoje i radna mjesta predviđena razvojnim planom GKMM-a Split, a to su knjižničar, vozač/domar, sistemski inženjer te suradnik u Službi za

³³ Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Ibid

³⁴ Mbofung, Ucha. (2015). Sustaining Library Staff of the Future: Emerging Requirements. 34. 277-312. 10.1108/S0732-067120150000034023

³⁵ Gill, Philip, ibid

³⁶ Pravilnik o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (pročišćeni tekst), ibid (8.7.2023.)

marketing i razvoj kojima je zatečeno stanje nula.³⁷ Obzirom na veličinu Knjižnice i veliki broj odjela i ogranaka, ravnatelj interno donosi Odluku o imenovanju voditelja službi i odjela. U Tablici 1 prikazana su radna mjesta Knjižnice s pripadajućim brojem izvršitelja. Knjižnično osoblje je razvrstano prema stupnju obrazovanja, dok je neknjižnično osoblje definirano kao ostalo osoblje.

Tablica 1 Osoblje GKMM-a od 2018. do 2022.

	Pomoćni knjižničari	Knjižničari	Diplomirani knjižničari	Viši knjižničari	Knjižničarski savjetnik	Ukupan broj knjižničnog osoblja	Broj ostalog osoblja	Ukupan broj osoblja (knjižničarsko osoblje + ostalo osoblje)
2018.	21	0	31	2	0	54	9	63
2019.	21	0	34	2	0	57	9	66
2020.	22	0	35	2	0	59	11	70
2021.	19	0	35	0	1	55	12	67
2022.	21	0	35	1	1	58	15	73

Tijekom petogodišnjeg razdoblja od 2018. do 2022. godine GKMM Split doživjela je određene promjene u broju osoblja. Broj pomoćnih knjižničara ostao je relativno stabilan tijekom cijelog razdoblja, zadržavajući se na razini od 19 do 22. Broj diplomiranih knjižničara bilježi postupna rast tijekom pet godina, s 31 u 2018. na 35 u 2020. godini. Taj je broj ostao nepromijenjen do 2022. Razumljivo je da Knjižnica ima zaposlene i knjižničare viših zvanja. Međutim, možda i nedovoljno za knjižnicu ovakvog kalibra. Tijekom prve tri godine zabilježena su dva zaposlenika sa zvanjem višeg knjižničara, zatim taj broj pada na 0 u 2021. te se 2022. podiže na 1. Knjižnica nema zaposlenog knjižničarskog savjetnika do 2021. godine. U 2022. godini 1 je osoba postiže zvanje knjižničarskog savjetnika. Ta ista osoba u ovom slučaju ne obavlja poslove prema višem zvanju jer obnaša dužnosti ravnatelj.

Ostalo osoblje, koje se ne ubraja u kategoriju knjižničnog osoblja, bilježi porast tijekom analiziranog razdoblja, s brojem koji se kretao od 9 u 2018. do 15 u 2022. godini. Ukupni broj zaposlenih bilježi postupan rast tijekom petogodišnjeg razdoblja, najviše zbog rasta broja ostalog osoblja koje nije knjižnično. U 2018. godini bilo je 63 zaposlenih, a do 2022. godine se

³⁷ Ibid

taj broj povećao na 73. Sveukupno, ovi podaci ukazuju na povećanje broja djelatnika u GKMM-u Split tijekom petogodišnjeg razdoblja.

S druge strane, radeći izračune, GKMM bi, prema Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj koji navode sljedeće: „Osnovni kriterij za određivanje najmanjeg broja i primjerene strukture knjižničarskog osoblja je broj stanovnika na području djelovanja knjižnice, i to 0,5 zaposlenika na 1000 stanovnika, od kojih je najmanje 50 % knjižničara³⁸, trebala imati otprilike 81 djelatnika, od kojih najmanje 40 diplomiranih knjižničara. Broj osoblja u 2022. godini iznosi 73, dok bi prema preporuci trebalo iznositi 81. To znači da Knjižnica ima manji broj zaposlenika od preporučenog. Prema preporuci da najmanje 50% zaposlenika bude diplomirani knjižničari, preporučeni broj knjižničara iznosi 40. Međutim, u 2022. godini Knjižnica ima 35 knjižničara, što je manje od preporučenog broja.

Na temelju ovih podataka možemo zaključiti da Knjižnici nedostaje određeni broj zaposlenika u usporedbi sa Standardom za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Nedostatak zaposlenika može utjecati na pružanje kvalitetnih usluga korisnicima i optimalno funkcioniranje knjižnice. Međutim, važno je napomenuti da se Standardi temelje na općim smjernicama i da svaka knjižnica može prilagoditi broj osoblja prema svojim specifičnim potrebama i ciljevima, a osobito proračunu osnivača, u ovom slučaju grada Splita, koji i određuje broj djelatnika u GKMM-u Split. Relevantno je uzeti u obzir da bi detaljnija analiza mogla pružiti dodatne uvide u razloge i posljedice nedostatka djelatnika Knjižnice.

5.3. Financiranje

Promatrano s ekonomskog stajališta, knjižnice se svrstavaju u javne neprofitne organizacije, čija svrha poslovanja nije u tržišnom poslovanju i stjecanju dobiti, već u ostvarenju zadanih ciljeva, što ih čini ustanovama od posebnog državnog interesa.³⁹ Kako bi održale razinu usluge potrebnu za ispunjavanje svoje djelatnosti, narodne knjižnice trebaju biti podržane održivim financiranjem. Za narodne knjižnice najčešće je odgovorna lokalna vlast, stoga izvori financiranja dolaze od osnivača. Prema IFLA- inim smjernicama, primarni izvori financiranja jesu porez na lokalnoj te potpore na državnoj i regionalnoj razini. S druge strane, sekundarni izvori jesu donacije, vlastiti prihodi te sponzorstvo.⁴⁰

³⁸ Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, ibid

³⁹ Balog, Antal. Upravljanje knjižnicama kao poslovna funkcija. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, br. 2 (2018): 73-97. <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.666> (7.7.2023.)

⁴⁰ Koontz, C., Gubbin, B. eds. IFLA public library service guidelines. Vol. 147. Walter de Gruyter, 2010. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/920/2/ifla-publication-series-97-en.pdf> (9.7.2023.)

Financiranje knjižnica izravno ovisi o funkcioniranju lokalne zajednice. Naime, održavanje razine financijske podrške knjižnicama ovisi o sposobnosti lokalne zajednice da osigura takvo financiranje. „Knjižnice imaju važnu ulogu u poticanju ekonomskog razvoja, a osnovni cilj je stvaranje bogatstva i poticanje želje za stjecanjem znanja i vještina onih koji doprinose tom bogatstvu, pri tome trošeći što manje novca.“⁴¹

Sukladno gore navedenom, GKMM Split se financira iz proračuna grada Splita, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, sredstvima Općine Podstrana i Šolta te sredstvima Splitsko-dalmatinske županije. Također, tu su i donacije te vlastita sredstva. GKMM Split ostvaruje vlastite prihode na nekoliko načina. To uključuje prihode od iznajmljivanja svojih prostora i opreme, prodaje vlastitih publikacija te pružanja tehničkih usluga poput fotokopiranja, skeniranja i ispisivanja dokumenata. Također, Knjižnica naplaćuje upisnine i naknade za zakasnine od svojih korisnika. Dobiveni prihodi se koriste za pokrivanje rashoda koji uključuju realizaciju programa i aktivnosti knjižnice, nabavu građe, održavanje imovine, stručno usavršavanje radnika, organizaciju događanja te promotivne aktivnosti.⁴² Knjižnična građa pristiže u Knjižnicu kupnjom, otkupom Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, darovima autora, nakladnika ili građana kao obveznog primjerka, i zamjenom.⁴³ Programi Knjižnice financiraju se proračunom Grada Splita, financijskim sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske u sklopu Javnog poziva za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, proračunima Općine Podstrana i Općine Šolta, sredstvima Splitsko-dalmatinske županije, donacijama te vlastitim sredstvima.⁴⁴ U Tablici 2 slijedi prikaz prihoda GKMM-a od 2018. do 2022. godine prema izvoru.

Tablica 2 Prihodi GKMM-a od 2018. do 2022. u kunama

	Ukupni prihodi knjižnice	Vlastiti prihodi	Prihodi osnivača - Grad Split	Prihodi Ministarstva kulture i medija RH	Prihodi SDŽ-a	Ostali izvori
2018.	9.807.652,00	1.514.04,00	7.231.489,00	842.382,00	0	219.735,00
2019.	8.092,559,00	1.642.018,00	7.206.842,00	863.258,00	5.000,00	17.459,00
2020.	9.932.540,00	1.290.992,00	7.642.430,12	937.668,00	0	61.450,00
2021.	11.352.449,00	1.505.033,00	8.739.581,00	900.405,00	205.000,00	2.430,00
2022.	12.846.361,00	1.729.369,00	10.048.525,00	1.063.467,00	5.000,00	303.888,86

⁴¹ BeniĆ, Kristian. Knjižnica u EU – prilike, izazovi i transformacije. URL:

<https://gkr.hr/Magazin/Knjiznicaranje/Knjiznica-u-EU-prilike-izazovi-i-transformacije> (9.7.2023.)

⁴² Godišnje izvješće o radu 2021. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL:

<https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/-%20Izvjescje%20o%20radu%20GKMM%202021.%282%29.pdf> (5.7.2023.)

⁴³ Ibid

⁴⁴ Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, ibid

Ukupni prihodi GKMM-a Split su u porastu tijekom petogodišnjeg razdoblja. Bilježi se povećanje s 9.807.652,00 kuna u 2018. godini na 12.846.361,00 kuna u 2022. godini. Vlastiti prihodi Knjižnice, također, su u porastu, s povećanjem s 1.514.04,00 kuna u 2018. godini na 1.729.369,00 kuna u 2022. godini, što ukazuje na povećanje vlastitih prihoda između 2018. i 2022. za 14.23 %. Sredstva dobivena proračunom osnivača – grada Splita povećavala su se tijekom petogodišnjeg razdoblja, s 7.231.489,00 kuna u 2018. godini na 10.048.525,00 kuna u 2022. godini, što je povećanje od gotovo 39 %. Povećanje sredstava iz proračuna Grada ukazuje na veću podršku i ulaganje osnivača u rad knjižnice. To može biti rezultat prepoznavanja važnosti knjižničnih usluga i njihove uloge u lokalnoj zajednici. Povećanje sredstava omogućava Knjižnici da nabavlja knjižnu i neknjižnu građu, poboljša svoje programe i infrastrukturu te pruži kvalitetnije usluge korisnicima. Također, to ukazuje i na razumijevanje i podršku lokalne uprave u očuvanju kulturnih i obrazovnih institucija te promociji čitanja i pristupa znanju. Financiranje od strane Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske pruža stabilnost i kontinuitet rada Knjižnice te potiče kulturni razvoj zajednice. Tijekom godina pratimo pozitivan trend, s malim odstupanjem u 2020. godinu. Uvećanje s 842.382,00 kuna u 2018. godini na 1.063.467,00 kuna u 2022. godini ukazuje na povećanje prihoda od 26.23 % unutar petogodišnjeg razdoblja. Sredstva koja Knjižnica dobiva od Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske koriste se za održavanje i obnovu prostora, nabavu knjiga i druge knjižne i neknjižne građe te organizaciju kulturnih događanja. Ta sredstva su od vitalne važnosti za financiranje projekata i programa koji promiču kulturu čitanja. Prihodi od SDŽ-a jedva da su prisutni i uglavnom u manjih iznosima izuzev 2021. godine. Ti prihodi su se kretali od 0 kuna 2018. i 2020. godine do 205.000,00 kuna u 2021. godini kada je financijska potpora dobivena za opremanje Delmatine spomen sobe u Knjižnici Grad. U dva navrata po 5.000,00 kuna, 2019. i 2022. godine, financirani su programi kulturnih djelatnosti. Ostali izvori prihoda, kao što su donacije ili drugi izvori, također su zabilježeni, iako u manjim iznosima. Ti iznosi su se kretali od 219.735,00 kuna u 2018. godini do 303.888,86 kuna u 2022. godini.

Ukupno gledajući, primjećuje se pozitivan trend rasta ukupnih prihoda GKMM-a Split tijekom petogodišnjeg razdoblja. To ukazuje na povećanu podršku grada Splita i Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i njihov interes za rad Knjižnice. Također je važno napomenuti da Knjižnica aktivno ostvaruje i vlastite prihode te da surađuje s gradom Splitom, Ministarstvom kulture i medija Republike Hrvatske, Splitsko-dalmatinskom županijom i ostalim izvorima za održavanje i razvoj svojih usluga. Tijekom petogodišnjeg razdoblja od

2018. do 2022. godine, Knjižnica je pribavila sredstva za nabavu građe putem različitih izvora, prikazanih u Tablici 3.

Tablica 3 Sredstva za nabavu građe od 2018. do 2022. po izvorima

	Ukupna sredstva za nabavu građe	Grad Split	Ministarstvo kulture i medija RH	SDŽ	Vlastiti prihodi	Ostali izvori
2018.	1.338.941,00	200.000,00	649.456,00	0	269.750,00	219.735,00
2019.	1.439.809,00	450.000,00	600.000,00	3.300,00	183.247,00	203.262,00
2020.	1.317.527,00	600.000,00	600.000,00	0	21.070,00	96.457,00
2021.	1.337.470,00	600.000,00	600.000,00	0	0	137.470,00
2022.	1.479.280,00	700.000,00	634.383,00	0	5.301,00	139.596,00

Grad Split je bio značajan financijer i tijekom godina pružao sve veća sredstva za nabavu građe, što je razvidno i iz gore navedenih podataka. Naime, od 2018. do 2022. evidentira je rast od 250 %. Uz osnivača, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske najviše pridonosi financiranju nabave građe. Ono, s druge strane, drži kontinuitet u odobrenim iznosima. SDŽ gotovo da i ne sudjeluje u financiranju. Godine 2019. zabilježen je iznos od 3.300,00 kuna, dok tijekom drugih godina nije pružala financijsku potporu, što je vrlo nepovoljna situacija s obzirom da Knjižnica obavlja poslove Županijske matične službe.

Vidljivo je da je za nabavu građe Knjižnica trošila i sredstva iz vlastitih prihoda. Počevši s iznosom od 269.750,00 u 2018. do 5.301,00 kn u 2022., zabilježeno je smanjenje od 98,13 %. Naime, nakon 2019. Knjižnica je imala dostatan iznos za nabavu iz ostalih izvora pa je vlastita sredstva mogla usmjeriti na druge važne troškove. U Tablici 4 slijedi prikaz rashoda knjižničnog poslovanja tijekom petogodišnjeg razdoblja.

Tablica 4 Rashodi GKMM-a od 2018. do 2022.

	Ukupni rashodi knjižnice	Troškovi nabave knjižnične građe	Troškovi bruto osobnih dohodaka za osoblje u knjižnici	Troškovi edukacije za osoblje u knjižnici	Ostali troškovi
2018.	9.816.713,00	1.338.941,00	4.911.422,00	17.650,00	3.548.700,00
2019.	9.761.681,00	1.439.863,00	5.999.031,00	39.277,00	2.283.510,00
2020.	9.410.469,00	1.317.527,00	6.108.990,00	2.025,00	1.981.927,00
2021.	11.145.170,00	1.337.470,00	6.459.826,00	13.745,00	3.334.129,00
2022.	13.012.363,00	1.479.280,00	6.946.303,00	8.225,00	4.578.555,00

Ukupni su se rashodi Knjižnice povećavali tijekom petogodišnjeg razdoblja, s najnižim iznosom od 9.410.469,00 kuna u 2020. godini i najvišim iznosom od 13.012.363,00 kuna u 2022. godini, što je eksponencijalno rastu knjižničnih prihoda. Troškovi bruto osobnih dohodaka za osoblje u Knjižnici najveći su dio rashoda i obično čine više od 50% ukupnih rashoda. Troškovi rastu tijekom godina, što je razumljivo s obzirom da je rastao i broj djelatnika. Možemo primijetiti da su troškovi nabave knjižnične građe relativno stabilni i iznose oko 11 – 14 % ukupnih rashoda. Ostali troškovi (npr. materijalni troškovi, usluge, troškovi reprezentacije...) čine preostali dio rashoda, a njihov udio varira između 21 % i 36 % od ukupnog iznosa.

Analiza ovih postotaka pomaže u razumijevanju raspodjele financijskih resursa unutar knjižnice i ukazuje na prioritete troškova. Troškovi za osoblje i nabavu građe su ključni za osiguravanje kvalitetnih knjižničnih usluga, dok se ostali troškovi odnose na razne druge operativne aspekte poslovanja. Praćenje tih postotaka tijekom vremena može pomoći u upravljanju financijama Knjižnice i donošenju informiranih odluka o raspodjeli sredstava.

5.4. Knjižnična građa i knjižnični fond

Proces razvoja zbirke predstavlja ključan element u dinamičnom ciklusu informacija. Adams i Noel ističu da je razvoj zbirke najvažniji čimbenik kvalitete knjižnice, ali i jedan od najskupljih aspekata knjižničnog poslovanja.⁴⁵ Tijekom višegodišnjeg razdoblja, proces planiranja i izgradnje korisne i uravnotežene zbirke knjižnične građe uključuje stalnu procjenu informacijskih potreba korisnika knjižnice, analizu statistike korištenja i demografskih projekcija. Razvoj fonda knjižnice obuhvaća formuliranje kriterija za odabir građe, planiranje raspodjele resursa te zamjenu izgubljenih i oštećenih predmeta, kao i rutinsko donošenje odluka o odabiru. Primjena kvantitativnih tehnika, poput statističke analize i analize troškova i koristi, često je ograničena na veće knjižnice i knjižnične sustave. Obzirom da je GKMM Split druga knjižnica po veličini u Republici Hrvatskoj, nakon Zagreba, razumljiva je primjena tih tehnika. Općenito, proces planiranja i nadziranja rasta te očuvanja knjižničnih zbirki trebao bi se temeljiti na procjeni postojećih snaga i slabosti te procjeni budućih potreba.

⁴⁵ Adams, B., Noel, B. Circulation statistics in the evaluation of collection development. *Collection Building* 27.2 (2008): 71-73

5.4.1. Fond GKMM-a

GKMM Split svoju knjižničnu građu pribavlja na različite načine, uključujući kupnju, otkup putem Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, darove od autora, nakladnika ili građana, obvezni primjerak te zamjenu.⁴⁶ „Prema Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj knjižni fond županijske matične knjižnice u pravilu treba sadržavati 55 % beletristike, 45 % stručne, znanstvene i popularno znanstvene literature, od koje najmanje 1 % čini referentna građa“⁴⁷, što GKMM i zadovoljava. Knjižnica se čvrsto pridržava načela inkluzivnosti te nastoji udovoljiti potrebama i zahtjevima svojih korisnika, pridonoseći nepristranoj informiranosti građana, obrazovanju i obogaćivanju kulturnog života svakog pojedinca u zajednici.⁴⁸ GKMM Split profilira svoje zbirke prema informacijskim, obrazovnim i kulturnim potrebama korisnika koja, osim tradicionalne tiskane građe, uključuje i audiovizualnu, multimedijску i elektroničku građu.⁴⁹

Razvoj knjižničnog fonda predstavlja jednu od najvažnijih trajnih aktivnosti Knjižnice. Fond knjižnice je koncipiran na način da zadovolji potrebe građana svih dobnih skupina građana, uzimajući u obzir raznolikost i različite zahtjeve lokalne zajednice. Fond obuhvaća širok spektar analogne i digitalne građe organizirane u različite zbirke. Osim toga, kako bi podržala specifične skupine korisnika, Knjižnica omogućava pristup raznim didaktičkim igračkama i igrama, posebno prilagođenoj knjižničnoj građi, kao što su e-knjige, zvučne knjige, digitalizirana građa, knjige s povećanim fontom te građa prilagođena lakšem čitanju i sl. Tijekom petogodišnjeg razdoblja od 2018. do 2022. godine, fond GKMM-a Split doživio je određene promjene. Prikazani podaci u Tablici 5 ukazuju na stanje fonda Knjižnice prema različitim vrstama građe.

Tablica 5 Prikaz stanja fonda GKMM-a od 2018. do 2022.

	Knjige	Časopisi	Audiovizualna građa	Igračke i didaktičke igre	Ostala knjižnična građa	Sveukupno
2018.	342.955	317	8.024	253	1.334	352.917
2019.	327.833	682	9.816	443	2.115	341.274
2020.	397.878	814	11.651	592	2.081	413.172
2021.	392.207	1.284	11.658	643	2.102	408.160
2022.	402.484	1.674	10.295	677	2.585	418.166

⁴⁶ Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, ibid

⁴⁷ Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, ibid

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Ibid

Analizirajući brojeve, primjećuje se da je broj knjiga u fondu opao od 342.955 u 2018. godini do 327.833 u 2019. godini, no zatim se ponovno povećao na 402.484 u 2022. godini. U međuvremenu, broj časopisa je porastao od 317 u 2018. godini do 1.674 u 2022. godini. S druge strane, audiovizualna građa i igračke/didaktičke igre bilježe manje fluktuacije, dok ostala knjižnična građa pokazuje postupni porast. Prema podacima iz Tablice 6, koja prikazuje promjene u postocima, slijedi analiza za različite kategorije građe

Tablica 6 Prikaz promjena u postocima za različite kategorije građe od 2018. do 2022.

	Knjige	Časopisi	Audiovizualna građa	Igračke i didaktičke igre	Ostala knjižnična građa	Sveukupno
2018. - 2019.	-4.41%	115.17%	22.33%	75.10%	58.58%	-3.02%
2019. - 2020.	21.36%	19.35%	18.70%	33.62%	1.61%	21.06%
2020. - 2021.	-1.42%	57.80%	0.06%	8.62%	1.01%	-0.97%
2021. - 2022.	2.62%	30.37%	-3.11%	5.29%	22.98%	2.45%

Promjene u postocima također pružaju dodatne uvide u promjene i razlike tijekom petogodišnjeg razdoblja. Primjerice, broj knjiga je smanjen za 4.41 % u 2019. godini u odnosu na 2018., dok je u 2020. godini zabilježen porast od 21.36 % u odnosu na 2019. godinu. Slično tome, broj časopisa je značajno porastao za 115.17 % između 2018. i 2019. godine. U pogledu audiovizualne građe, postotak varira iz godine u godinu, dok ostala knjižnična građa bilježi pozitivan trend. Ova analiza sugerira da je fond Gradske knjižnice Marka Marulića Split doživljavao razne promjene u sastavu građe tijekom petogodišnjeg razdoblja. Važno je napomenuti da se ova analiza temelji samo na brojevima, a detaljnija interpretacija promjena u fondu GKMM-a Split zahtijevala bi dublje razumijevanje konteksta, politika nabavljanja knjižnične građe te promjena u potrebama i interesima korisnika knjižnice, što zahtijeva i drugačiju metodologiju.

Da bismo napravili analizu fonda GKMM-a Split uzimajući u obzir broj stanovnika Grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije, korištene su sljedeće informacije:

- Broj stanovnika grada Splita prema popisu stanovništva iz 2021.: **162.873**
- Broj stanovnika Splitsko dalmatinske županije prema popisu iz 2021.: **423. 407**
- Preporučeni fond početnih knjiških svezaka po glavi stanovnika prema Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj: **1,5 komada**

Broj knjiških svezaka po glavi stanovnika u Knjižnici u rasponu je od 2.105 u 2018. godini do 2.471 u 2022. godini. Ovi podaci nam govore o prosječnom broju knjiških svezaka koji su dostupni svakom stanovniku Splita u okviru fonda knjižnice. Možemo primijetiti da se taj broj kreće iznad preporučene razine od 1,5 knjiških svezaka po glavi stanovnika, što ukazuje na relativno dobru dostupnost knjižne građe u Knjižnici u odnosu na broj stanovnika na lokalnoj razini. S druge strane, gledajući da GKMM obavlja poslove Županijske matične knjižnice, čime pokriva puno veći broj stanovnika, u ovom slučaju Splitsko-dalmatinske županije, razvidno je da je broj knjiških svezaka nedostatan. Brojke se kreću od 0,8 knjiga po glavi stanovnika 2018. do 0,95 knjiga po glavi stanovnika 2022. godine.

5.4.2. Digitalizirana građa

Knjižnice su tradicionalno bile odgovorne za prikupljanje, čuvanje i posudbu knjiga. Međutim, s razvojem suvremene tehnologije, morale su se prilagoditi svoje metode i način rada. Digitalizacija je postala ključni dio modernih knjižnica, pružajući nove mogućnosti i unaprjeđujući njihovo poslovanje. Kao rezultat primjene digitalne tehnologije, sve veća količina digitalnog sadržaja postala je dostupna putem digitalnih zbirki.

Utjecaj elektroničkih medija i interneta promijenio je načine na koje ljudi dolaze do informacija za svoj svakodnevni život. Ovi utjecaji su također utjecali na ulogu knjižnica u društvu, s korisnicima koji se sve više okreću internetu kao primarnom izvoru raznovrsnih sadržaja i usluga. Široka dostupnost digitalnog sadržaja postavlja izazove pred knjižnice, zahtijevajući preoblikovanje njihovih usluga i moguće repozicioniranje u odnosu na korisnike općenito, posebno u odnosu na mlađe generacije koje preferiraju korištenje interneta umjesto posjeta knjižnici. Knjižnice su se morale prilagoditi tim promjenama kako bi i dalje bile relevantne i pružile usluge koje odgovaraju potrebama različitih korisnika.⁵⁰

GKMM Split započela je projekt digitalizacije 2009. godine s ciljem osiguravanja dostupnosti, zaštite građe i pružanja informacija o kulturnom nasljeđu najširoj javnosti. Sadržaj ovih digitalnih zbirki prvenstveno pokriva izvore iz Zavičajne zbirke Spalatine vezane za lokalnu kulturno-povijesnu baštinu.⁵¹ Tijekom godina Knjižnica je sustavno digitalizirala građu svoju građu, što je i prikazano u Tablici 5. Financijska sredstva za digitalizaciju građe Knjižnica dobiva putem Javnog poziva Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske s kojima financira usluge arhiviranja i skeniranja dokumentacije vanjskog suradnika, dok dio obavlja i

⁵⁰ Vrana, R., Kovačević, J. Položaj knjižnice u umreženom društvu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, br. 3/4 (2010): 25-41. <https://hrcak.srce.hr/80503> (7.7.2023.)

⁵¹ Digitalna zbirka. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://gkmm.hr/zavicajna-zbirka/> (7.7.2023.)

unutar ustanove u sklopu Službe za informatizaciju i digitalizaciju. Tablica 7 prikazuje broj digitalizirane građe razdoblju od 2018. do 2022. godine s podacima o ukupnom broju digitaliziranih fizičkih jedinica izrađenih unutar ili izvan knjižnice.

Tablica 7 Broj digitalizirane građe od 2018. do 2022.

Digitalizirana građa	Ukupno	Izrađene unutar knjižnice	Izrađenih izvan knjižnice
2018.	1.304	520	784
2019.	171	2	169
2020.	176	-	176
2021.	45	45	-
2022.	1.154	22	1.132

Godina 2018. bilježi ukupno 1.304 digitaliziranih fizičkih jedinica. Od tog broja, 520 jedinica građe je izrađeno unutar knjižnice, dok je 784 jedinica građe izrađeno izvan Knjižnice. Godina 2019. donosi znatno manji broj digitalizirane građe. Samo su 2 jedinice građe izrađene unutar knjižnice, dok je većina, odnosno 169 jedinica, izrađeno izvan knjižnice. Godina 2020. bilježi ukupno 176 digitaliziranih jedinica građe. U ovom slučaju sva je građa izrađena izvan Knjižnice. Godina 2021. ima vrlo nizak broj digitalizirane građe s ukupnim brojem od 45. Te je godine sva građa izrađena unutar knjižnice. Važno je naglasiti da je 2021. godine GKMM Split financijska sredstva usmjerila na projekt digitalizacije Marulovim stopama koji predstavlja izvorno digitalni objekt. Godine 2022. značajno se povećava ukupan broj digitalizirane građe na 1.154. Od tog broja, 22 jedinice građe su izrađena unutar Knjižnice, dok je 1.132 jedinice izrađeno izvan Knjižnice. Vidljive su značajne fluktuacije u broju digitaliziranih fizičkih jedinica tijekom petogodišnjeg razdoblja. Također, većina digitalizirane građe je izrađena izvan knjižnice, s izuzetkom 2021. godine kada je sva građa izrađena unutar knjižnice. Bitna sastavnica ovdje je što su se uzimali podaci digitalizacije fizičkih jedinica što može biti razlog velikih oscilacija u brojkama tijekom godina. Naime, ako je riječ o knjizi, broj stranica fizičke jedince može varirati. S druge strane nije poznat podatak o vrsti digitalizirane građe. Svakako, pozitivno je što Knjižnica kontinuirano digitalizira svoju građu tijekom godina čineći ju dostupnijom.

5.4.3. Nabava knjižne i neknjižne građe

Razvoj knjižničnih zbirki važna je i trajna aktivnost knjižnice koja se trudi zadovoljiti potrebe i želje različitih korisnika unutar svojih prostornih, ljudskih i financijskih ograničenja.⁵² Prema UNESCO-vom manifestu za narodne knjižnice, knjižnične zbirke i usluge moraju uključivati sve vrste odgovarajućih medija i modernih tehnologija, kao i tradicionalnu tiskanu građu. Građa mora odražavati trenutne trendove i evoluciju društva.⁵³

Nabavna politika GKMM-a Split usklađena je s preporukama UNESCO-ova manifesta za narodne knjižnice, Kopenhaške deklaracije o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu, IFLA-inim i UNESCO-vim smjernicama za razvoj službi i usluga u narodnim knjižnicama, Izjavom IFLA-ine Komisije za slobodu izražavanja i slobodan pristup informacijama „Knjižnice i intelektualna sloboda“, Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj.⁵⁴

Knjižnična građa u GKMM Split dolazi putem kupnje, otkupa Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, darova autora, nakladnika ili građana, kao obvezni primjerak i zamjena. Zbirke uključuju različite vrste građe, uključujući tiskanu, audiovizualnu, multimedijску i elektroničku građu te se profiliraju prema informacijskim, obrazovnim i kulturnim potrebama korisnika.⁵⁵

Služba centralizirane nabave, obrade i zaštite knjižnične građe obavlja poslove vezane uz nabavu i oblikovanje zbirke, formalnu i sadržajnu obradu građe te zaštitu i tehničku obradu.⁵⁶ Ova služba pruža usluge nabave svim knjižnicama unutar mreže GKMM-a Split. Sve aktivnosti obavljaju se putem računalnog knjižničnog programa ZAKI, a fond knjižnice moguće je pregledati putem mrežnog kataloga GKMM-a Split na <https://katalog.gkmm.hr/>.⁵⁷

Tablica 8 daje uvid u broj nabavljene građe od 2018. do 2022. Prikazuje fluktuacije u kvantiteti građe koja je dodana u fond Knjižnice tijekom analiziranog razdoblja. Tu su podaci o broju nabavljenih knjiga, časopisa, audiovizualne i ostale građe. Svi podaci dobiveni su od Županijske matične službe GKMM-a Split. Važno je napomenuti da nisu pronađeni podaci za 2018. godinu, međutim pronađen je podatak u Godišnjem izvješću o radu GKMM-a Split iz 2018. godine o ukupnom broju nabavljene građe.

⁵² Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, ibid

⁵³ Gill, Philip, ibid

⁵⁴ Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, ibid

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

Tablica 8 Nabava knjižne i neknjižne građe u GKMM-u od 2018. do 2022.

	Ukupno nabavljene građe (fizičkih jedinica)	Knjige	Časopisi	Audiovizualna građa	Igračke i didaktičke igre	Ostala knjižna građa
2018.	16.723	-	-	-	-	-
2019.	14.712	14.444	44	148	56	37
2020.	15.409	14.818	48	336	150	57
2021.	15.417	15.109	68	92	89	59
2022.	15.269	15.055	36	82	78	18

Općenito, ukupna nabava građe je smanjena u 2019. godini u odnosu na godinu prije, ali je zatim porasla u 2020. i 2021. godini. U 2022. godini se dogodio blagi pad u odnosu na prethodnu godinu, ali ostaje na sličnoj razini. Knjige čine najveći dio u procesu nabave građe. Njihov broj se povećao kontinuirano od 2019. do 2021. godine, a zatim je blago opao u 2022. godini. Unatoč padu u 2022., broj nabavljenih knjiga je još uvijek visok. Nabava časopisa je relativno mala u usporedbi s knjigama. Iako je broj časopisa varirao između godina, općenito se može primijetiti da je njihov broj relativno nizak tijekom petogodišnjeg razdoblja.

Audiovizualna građa čini značajan dio nabave. Broj nabavljene audiovizualne građe je varirao između godina, s najvećim dosegom u 2020. godini. Nabava igračaka i didaktičkih igara je prisutna, ali u manjoj mjeri. Broj nabavljenih igračaka i didaktičkih igara je varirao između godina, ali s jasnim trenda rasta u 2020. Ostala knjižna građa predstavlja manji dio ukupne nabave. Njezin broj varira između godina, ali općenito je relativno nizak.

GKMM Split nabavlja knjižnu i neknjižnu građu na različite načine, što je i prikazano u Tablici 9.: kupnjom, obveznim primjercima darovanim GKMM-u kao Županijskoj matičnoj knjižnici SDŽ-a od autora, izdavača ili drugih institucija, otkupom Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske te ostalom darovanom građom ili transferom građe među knjižnicama u mreži GKMM-a.

Tablica 9 Način nabave knjižne i neknjižne građe od 2018. do 2022. godine

	Kupnja (fizičkih jedinica)	Obvezni primjerek	Otkup Ministarstva kulture i medija RH	Ostalo	Ukupno nabavljene građe (fizičkih jedinica)
2018.	-	-	-	-	16.723
2019.	11.319	112	1.357	1.924	14.712
2020.	12.333	77	1.680	1.319	15.409
2021.	12.029	122	1.998	1.268	15.417
2022.	12.108	108	1.499	1.554	15.269

Iz tablice je vidljivo da je kupnja dominantan i učinkovit način nabave građe tijekom analiziranog razdoblja, dok se obvezni primjerci i otkup Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske često koriste za dopunu fonda. Tijekom petogodišnjeg razdoblja, od 2018. do 2022. godine, kupnja je konzistentno zadržala svoju poziciju kao najvažniji način nabave građe u Knjižnici čineći gotovo 80 % od ukupne nabave. Godine 2019. udio nabave kupnjom čini 76.85 %, 2020. godine 80.01%, 2021. postotak je iznosio 78.12 %, a 2022. 79.37 %. Prema gore navedenim podacima, postotak otkupa i postotak ostalih načina nabave građe su vrlo slični ili gotovo jednaki tijekom analiziranog razdoblja. Naime, prosječni postotak otkupa Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske od 2019 do 2022 je 10.47 %, dok ostali načini nabave čine oko 10.02 % u istom razdoblju. Nastavno na prijašnje podatke, u Tablici 9 slijedi usporedba ukupnog broja kupljene građe i utrošenih financijskih sredstava tijekom petogodišnjeg razdoblja. Ovaj pregled pruža cjelovit uvid u količinu građe koja je dodana u knjižnični fond u odnosu na financijske resurse koji su uloženi u nabavu.

Tablica 9 Usporedba ukupnog broja kupljene građe i utrošenih financijskih sredstava od 2018. do 2022.

	Ukupno kupljene građe (fizičkih jedinica)	Ukupna sredstva za nabavu građe u kunama
2018.		1.338.941,00
2019.	11.319	1.439.809,00
2020.	12.333	1.317.527,00
2021.	12.029	1.337.470,00
2022.	12.108	1.479.280,00

Ukupan broj nabavljenih fizičkih jedinica građe nije konzistentno povezan s ukupnim sredstvima za nabavu građe. Primjerice, iako su ukupna sredstva za nabavu građe bila najviša u 2022. godini, broj kupljenih fizičkih jedinica građe bio je manji nego li u 2020. kada je kupljeno najviše građe, a utrošeno 161.753 kune manje. Izdvojena sredstva za nabavu građe konstantna su i relativno stabilna tijekom godina. Detaljnija analiza dostupna je poglavlju 5.3. Računajući prosječnu potrošnju za nabavu jedne jedinice građe, razvidno je da je najniža prosječna potrošnja za kupnju 1 jedinice građe zabilježena 2020. godine (106,80 kn), dok je najviša zabilježena u 2019. godini (127,20 kn). Godine 2020. i 2021. imaju prosječne potrošnje između tih vrijednosti (106,80 i 111,17 kn), dok za 2018. nisu pronađeni podaci. Uz ove informacije, može se zaključiti da Knjižnica nije nužno ulagala veći iznos sredstava kako bi povećala svoj fond. To sugerira da je Knjižnica možda bila usmjerena na optimizaciju nabave građe ili je došlo do promjena u cijenama ili prioritetima nabave tijekom različitih godina.

5.4.4. Nabava e-izvora

Napretkom tehnologije stvorena je potreba za novim oblicima i formatima građe – nematerijalnim oblicima poznatim kao elektronička knjiga ili e-knjiga. Može se čitati na zaslonu računala, e-čitača, a danas i preko mobilnih uređaja. Često je interaktivna prilagođavajući se čitatelju i dopuštajući izmjene i dopune čitatelja.⁵⁸ Knjižnice grada Zagreba i tvrtka Viva info d.o.o. 2019. godine uveli su novi modul u knjižničarski sustav ZAKI kako bi omogućili posudbu elektroničkih knjiga korisnicima. Omogućena je nabava, obrada i posudba e-knjiga, modul e-knjige s katalogom i mobilnu aplikaciju ZAKI Book za članove. Članovi mogu besplatno preuzeti mobilnu aplikaciju putem Apple Store-a, Google Play-a i Microsoft Store-a. Prijavom u aplikaciju pomoću članskog broja i PIN-a, članovi mogu pregledavati e-knjige dostupne u knjižničnom fondu, izvršiti posudbu te čitati knjige. Posudbu je moguće izvršiti i putem kataloga nakon prijave pomoću pristupnih podataka dobivenih u knjižnici. Svakoju kupljenoj e-knjizi licenca je dostupna za 52 posudbe. GKMM Split, svojim je korisnicima omogućava posudbu e-knjige od 2020. godine. Naime, upravo je tada i bila najpotrebnija, u vrijeme pandemije kada su usluge knjižnica bile ograničene.⁵⁹

Tablica 10. prikazuje broj pretplaćenih pojedinačnih e-knjiga u razdoblju od 2020. do 2022. godine. Godina 2020. označava početak usluge posudbe e-knjiga s ukupno 682 pretplaćene e-knjige. Sljedeće godine bilježe smanjenje broja pretplaćenih e-knjiga, 2021. je nabavljeno 333 primjerka, a 2022. godine 217. Vidljive su fluktuacije u broju pretplaćenih pojedinačnih e-knjiga nakon što je Knjižnica uvela uslugu posudbe e-knjiga 2020. godine. Prva godina usluge, 2020., bilježi značajan broj pretplaćenih e-knjiga. Međutim, u narednim godinama, broj pretplaćenih e-knjiga se smanjuje. Razlozi se mogu pronaći u inicijalnom valu interesa, naime u prvoj godini uvođenja usluge moglo je doći do velikog interesa korisnika Knjižnice za novom uslugom. Kako se interes postupno stabilizira, broj pretplata može se smanjivati. Na brojke može utjecati i ponuda e-knjige na tržištu koja je još uvijek manja od tiskane građe.

⁵⁸ Keča, M. E-knjiga — najnoviji oblik knjige. Knjižničar/Knjižničarka 3., br. 3. (2012): 13-24. <https://hrcak.srce.hr/233323> (7. 7. 2023.)

⁵⁹ Godišnje izvješće o radu 2020. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/1.%20Izvješće%20GKMM%202020..pdf> (7. 7. 2023.)

Tablica 7 Broj pretplaćenih e-knjiga od 2018. do 2022**Broj pretplaćenih pojedinačnih e-knjiga**

2018.	-
2019.	-
2020.	682
2021.	333
2022.	217

5.4.5. Korisnici

„Korisnici knjižničnih usluga narodne knjižnice prvenstveno su stanovnici područja na kojemu knjižnica djeluje bez obzira na njihovu dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik ili društveni položaj.“⁶⁰ Privlače širok spektar korisnika, uključujući djecu, mlade, odrasle i starije osobe, koji imaju široki spektar interesa. Knjižnice često igraju veliku ulogu u zajednici. One nude prostor za susrete, druženje, sudjelovanje u radionicama, predavanjima, književnim klubovima, izložbama i drugim kulturnim događanjima.

GKMM je važna kulturna institucija koja pruža širok spektar usluga svojim korisnicima. Analiza broja korisnika, prikazana u Tablici 11, u GKMM-u Split pruža uvid u promjene i trendove vezane uz korisnike knjižnice.

Tablica 8 Broj korisnika GKMM-a od 2018. do 2022.

	Ukupan broj aktivnih korisnika	Broj novoupisanih korisnika	Broj korisnika koji su obnovili članstvo	Broj korisnika kojima vrijedi članstvo	Broj aktivnih korisnika u više ogranaka
2018.	15.955	3.263	9.048	3.644	23.335
2019.	16.564	3.884	9.457	3.223	23.928
2020.	17.911	2.635	9.249	6.027	21.041
2021.	17.742	3.389	9.395	4.958	21.659
2022.	21.031	3.303	9.531	8.197	28.434

Vidljivo je da je ukupan broj aktivnih korisnika GKMM-a Split postupno rastao tijekom petogodišnjeg razdoblja od 2018. do 2022. Počevši od 15.955 aktivnih korisnika u 2018. godini, broj se povećao na 16.564 u 2019. godini, 17.911 u 2020. godini, 17.742 u 2021. godini te na 21.031 u 2022. godini, što ukazuje na porast broja korisnika od 18,48 % unutar pet godina. Ovo ukazuje na povećanu popularnost i korištenje knjižničnih usluga među građanima. Uočene su

⁶⁰ Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, ibid

fluktuacije u broju novoupisanih korisnika tijekom petogodišnjeg razdoblja, ali nije vidljiv jasan trend rasta ili pada. U 2018. godini, broj novoupisanih korisnika iznosio je 3.263, dok je u 2019. godini taj broj porastao na 3.884. Međutim, u sljedeće dvije godine (2020. i 2021.) broj novoupisanih korisnika smanjio se na 2.635 i 3.389. U 2022. godini ponovno je zabilježen pad na 3.303 novoupisana korisnika. Broj korisnika koji su obnovili članstvo relativno je konstantan tijekom analiziranog razdoblja. U 2018. godini, broj obnovljenih članstava iznosio je 9.048, a u 2019. godini taj broj je porastao na 9.457. U sljedeće dvije godine (2020. i 2021.) taj broj je ostao gotovo nepromijenjen s 9.249 i 9.395 obnovljenih članstava. U 2022. godini zabilježen je manji porast na 9.531 obnovljenih članstava. Broj korisnika kojima vrijedi članstvo u GKMM-u Split, također, varira tijekom petogodišnjeg razdoblja. U 2018. godini, taj broj iznosio je 3.644, dok je u 2019. godini smanjen na 3.223. U 2020. godini zabilježen je značajan porast na 6.027 korisnika kojima vrijedi članstvo. U sljedeće dvije godine (2021. i 2022.) broj se smanjio na 4.958 i ponovno povećao na 8.197 korisnika. Broj aktivnih korisnika koji koriste više ogranaka GKMM-a Split pokazuje postupni rast tijekom petogodišnjeg razdoblja. U 2018. godini taj je broj iznosio 23.335, dok je u 2019. godini porastao na 23.928. U 2020. godini zabilježen je manji pad na 21.041, ali se broj aktivnih korisnika u više ogranaka ponovno povećao na 21.659 u 2021. godini. U 2022. godini zabilježen je značajan porast na 28.434 aktivnih korisnika. U Tablici 12 prikazan je broj korisnika prema dobnoj skupini.

Tablica 9 Broj korisnika prema dobroj skupini

	Broj djece (do 14 godine)	Broj mladih (od 15 do 17 godina)	Broj odraslih (od 18 do 65 godina)	Broj starijih (preko 65 godina)
2018.	4.077	1.241	9.185	1.452
2019.	4.382	1.476	9.039	1.667
2020.	4.280	1.692	10.056	1.883
2021.	4.390	1.480	9.862	2.010
2022.	5.675	1.707	11.335	2.314

Broj dječjih korisnika GKMM-a Split pokazuje postupni rast tijekom petogodišnjeg razdoblja. U 2018. godini broj djece iznosio je 4.077, a u 2022. godini taj broj je porastao na 5.675. To je vjerojatno rezultiralo mjerom Knjižnice o besplatnom članstvu do 14 godina. Broj mladih korisnika također varira tijekom petogodišnjeg razdoblja, ali je vidljiv trend porasta u 2022. godini kada je broj mladih korisnika bio 1.707. Iako je uočen rast mladih članova, primjetno je da Knjižnica gubi mladu populaciju ako uzmemo u obzir broj upisane djece i pretpostavku da bi s godinama trebali ostati članovi Knjižnice. Odraslih korisnika ima najviše

i njihov broj je relativno stabilan tijekom petogodišnjeg razdoblja. Taj je broj u 2022. godini iznosio 11.335. Također se primjećuje postupni rast starijih korisnika tijekom pet godina. U 2022. godini broj starijih korisnika iznosio je 2.314. Općenito, analiza broja korisnika GKMM-a Split pokazuje da je ukupan broj aktivnih korisnika rastao tijekom analiziranog razdoblja, ali je broj novoupisanih korisnika varirao iz godine u godinu. Broj korisnika koji su obnovili članstvo i broj korisnika kojima vrijedi članstvo ostali su relativno stabilni. Također, primjećuje se postupni rast broja korisnika u više ogranaka, kao i različiti trendovi u broju korisnika prema dobnim skupinama.

5.4.6. Posudba knjižne i neknjižne građe

„Opseg usluga koje knjižnica uspostavlja ovisi o veličini knjižnice i zajednice unutar koje djeluje, a svaka narodna knjižnica treba pružati minimalne knjižnične usluge koje, prije svega, uključuju dostupnost korištenja knjižnične građe u slobodnom pristupu i posudbu knjižnične građe.“⁶¹ Broj posudbi u knjižnici važan je pokazatelj koji pruža uvid u aktivnosti korisnika i korištenje knjižničnog fonda. Ti pokazatelji mogu ukazivati razinu potražnje za građom, važnost i aktualnost fonda, učinkovitost poslovanja, ali i bitan faktor za daljnje planiranje nabave. U Tablici 13. prikazana je posudba fonda GKMM-a Split od 2018. do 2022.

Tablica 10 Posudba GKMM-a od 2018. do 2022.

	Ukupan broj posudbi	Posudbe izvan knjižnice	Posudbe u knjižnici	Međuknjižnična posudba
2018.	168.685	133.685	35.000	40
2019.	316.267	265.373	50.894	34
2020.	286.561	248.498	38.063	20
2021.	350.389	284.011	66.378	21
2022.	343.959	257.078	86.881	23

Tijekom razdoblja od 2018. do 2022. godine, ukupan broj posudbi u Knjižnici je doživio značajne promjene. Primjećuje se snažan porast broja posudbi od 2018. do 2019. godine kada je broj posudbi gotovo udvostručen (+87.9 %). Međutim, u 2020. godini došlo je do pada broja posudbi (-9.4 % u odnosu na prethodnu godinu). U 2021. godini broj posudbi je ponovno porastao, ovaj put za 22.3 % u odnosu na 2020. godinu. Iako je u 2022. godini zabilježen blagi pad (-1.8% u odnosu na prethodnu godinu), ukupan trend je i dalje pozitivan.

⁶¹ Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, ibid

Kada se promatraju pojedine kategorije posudbi, može se primijetiti da su posudbe izvan knjižnice pokazale značajan porast od 2018. do 2019. godine (+98.6 %). Međutim, u 2020. godini došlo je do smanjenja posudbi izvan knjižnice (-6.4 %). S druge strane, posudbe unutar knjižnice su se povećale od 2018. do 2019. godine (+45.4 %), ali su se smanjile u 2020. godini (-25.2 %), što je i razumljivo zbog ograničenja usluga Knjižnice uslijed pandemije. Ipak, u 2021. i 2022. godini broj posudbi u Knjižnici je ponovno porastao. Tablica 14. daje uvid u posudbu fonda Knjižnice po vrsti građe.

Tablica 11 Posudba u GKMM-u od 2018. do 2022. po vrsti građe

	Broj posudbi tiskanih knjiga	Broj posudbi e-knjiga	Broj posudbi AV i elektroničke građe	Broj posudbi igračkaka	Broj posudbi serijskih publikacija	Posudba ostale građe
2018.	131.600	0	1.490	588	0	7
2019.	256.971	0	7.751	631	13	7
2020.	239.695	7.858	270	602	72	1
2021.	276.265	5.305	1.346	1.079	15	1
2022.	245.039	4.749	3.607	1.175	20	0

Broj posudbi tiskanih knjiga bilježi fluktuacije. Zabilježen je snažan porast od 2018. do 2019. godine (+95.5 %), ali je broj posudbi tiskanih knjiga zatim opao u 2020. godini (-6.5 %). Ipak, u 2021. godini je ponovno zabilježen porast (+15.1 %), dok je u 2022. godini došlo do blagog pada. Posudba AV (audiovizualne) i elektroničke građe pokazale su značajne promjene tijekom navedenog razdoblja. Od 2018. do 2019. godine, posudbe AV i elektroničke građe uvećale su se gotovo petostruko. (+418.8 %). Međutim, u 2020. godini došlo je do naglog pada (-96.5 %). No, u 2021. i 2022. godini broj posudbi AV i elektroničke građe se opet značajno povećao. U pogledu ostalih kategorija posudbi kao što su posudba igračkaka, posudba serijskih publikacija, posudba ostale građe i međuknjižnična posudba, primjećuju se različiti trendovi tijekom godina. Posudba igračkaka prati pozitivan trend pa je primjetan porast od gotovo 142 % od 2018. do 2022. Promatrano kroz ovo razdoblje, broj posudbi serijskih publikacija bilježi promjene s najvećim porastom u 2020. godini.

5.5. Fizička i virtualna posjećenost knjižnice

Statistički podaci o broju fizičkih i virtualnih posjeta knjižnici mogu pružiti korisne informacije i uvid u popularnost knjižnice, interese korisnika za digitalne usluge, utjecaj izvanrednih situacija (u ovom slučaju pandemije) i daljnje planiranje usluga i resursa. Analizirajući podatke o fizičkim i virtualnim posjetama GKMM-u Split, prikazanih u Tablici

15, zamjetno je da je 2018. i 2019. godine zabilježen visok ukupan broj posjeta, pri čemu je većina posjeta bila virtualna. U 2020. godini, za vrijeme pandemije, ukupan broj posjeta značajno je opao u usporedbi s prethodnim godinama. To može biti posljedica zatvaranja Knjižnice kroz mjesec travanj 2020., a kasnije i ograničavanja usluga korisnicima. U 2021. i 2022. godini broj posjeta se povećava u odnosu na 2020., ali još uvijek nije dosegnuo razinu iz 2018. i 2019. godine.

Tablica 12 Fizičke i virtualne posjete GKMM-u od 2018. do 2022.

	Ukupan broj fizičkih i virtualnih posjeta	Broj fizičkih Posjeta	Broj virtualnih posjeta
2018.	5.405.000	450.000	4.955.000
2019.	4.100.000	430.000	3.670.000
2020.	2.346.524	201.707	2.144.817
2021.	3.701.230	342.805	3.358.425
2022.	3.429.842	324.829	3.105.013

Broj fizičkih posjeta pokazuje smanjenje u 2020. godini, najvjerojatnije zbog mjera zatvaranja i ograničenja uzrokovanih pandemijom. U 2021. i 2022. godini broj fizičkih posjeta se polako oporavlja, ali još uvijek nisu postignute brojke iz prethodnih godina. Zanimljivo je da su u 2020. godini, na početku pandemije, virtualne posjete Knjižnici na najnižoj razini u analiziranom petogodišnjem razdoblju. Pretpostavlja se da je uslijed ograničavanja usluga Knjižnice povećana potreba korisnika za online pristupom knjižničnim uslugama pa je uočen porast virtualnih posjeta tijekom 2021. i 2022. godine.

Općenito, pandemija ima primjetan utjecaj na posjete Knjižnici, pri čemu su fizičke posjete bile ograničene ili smanjene, dok su virtualne posjete postale važniji način interakcije korisnika s Knjižnicom. Knjižnica je prilagodila svoje usluge i ponudu kako bi odgovorila na potrebe korisnika tijekom pandemije, što se odražava u povećanju virtualnih posjeta. Utjecaj pandemije vidljiv je i u konstataciji da Knjižnica nije uspjela dosegnuti brojke fizičkih posjeta Knjižnici koje su tijekom 2018. i 2019. bile poprilično visoke.

5.6. Programi kulturnih djelatnosti

Kulturni programi u knjižnicama pružaju mogućnost širem spektru ljudi da sudjeluju u kulturnim aktivnostima i razmijene ideje. Oni su važan dio društvene infrastrukture koji promiče obrazovanje, kreativnost, dijalog i kulturnu raznolikost. Prema IFLA-inim

smjernicama, organizirajući kulturne programe, knjižnice imaju važnu ulogu u kulturi i umjetničkom razvoju te oblikovanju i podržavanju kulturnog identiteta zajednice.⁶²

Rasprostranjena kroz mrežu ogranaka u gradu, prigradskim naseljima i susjednim općinama, GKMM Split nudi raznolike programe poput predavljanja knjiga i autora, obilježavanja obljetnica, edukativnih predavanja, radionica, tribina, koncerata i izložbi. Svojim korisnicima nudi dobro popunjene fondove, programe cjeloživotnog obrazovanja i samoobrazovanja, a suvremena tehnologija koju posjeduje omogućava brz i neograničen pristup informacijama.⁶³ Ugodno je mjesto za boravak i druženje, u njezinim se prostorima održavaju brojna kulturna događanja te kao takva zauzima prepoznatljivo mjesto u javnom i kulturnom životu Splita.⁶⁴ U nastavku slijedi analiza broja knjižničnih događanja prema dobnoj skupini prema podacima iz Tablice 16.

Tablica 13 Broj knjižničnih događanja prema dobnoj skupini

	Ukupan broj knjižničnih događanja	Broj knjižničnih događanja za djecu i mlade	Broj knjižničnih događanja za odrasle
2018.	1.877	1.287	590
2019.	1.817	1.223	594
2020.	326	284	42
2021.	953	728	225
2022.	1.120	793	327

Broj knjižničnih događanja varira iz godine u godinu, no uopćeno se može primijetiti da je broj događanja bio najviši 2018. godine, a potom se dogodio nagli pad 2020. godine zbog zabrane okupljanja i održavanja kulturnih događanja tijekom trajanja pandemije. Vidljiv je pad od 82.07 %. Popuštanjem mjera u 2021. godini uočljivo je da brojke rastu s odnosu na 2020. pa 2021. godina bilježi porast 192.63 % (razlika od 627 događanja), a 2022. u odnosu na godinu prije povećanje od 17.46 % (razlika od 167 događanja). Većina knjižničnih događanja fokusirana je na djecu i mlade. Naime, više je događanja namijenjenih njima nego li odraslim korisnicima. Svakako, događanja za djecu i mlade imaju oscilirajući trend tijekom petogodišnjeg razdoblja. U 2018. godini zabilježeno je najviše događanja za djecu i mlade

⁶² Koontz, C., Gubbin, B. eds. IFLA public library service guidelines. Vol. 147. Walter de Gruyter, 2010. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/920/2/ifla-publication-series-97-en.pdf> (9.7.2023.)

⁶³ Godišnje izvješće o radu 2021. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/-%20Izvjescje%20o%20radu%20GKMM%202021.%282%29.pdf> (7.7.2023.)

⁶⁴ Ibid

(1.287), dok je u 2019. godini došlo do blagog smanjenja (1.223). Godina 2020. donosi značajno smanjenje broja događanja za djecu i mlade (284), vjerojatno zbog ograničenja uzrokovanih pandemijom. U narednim godinama, 2021. i 2022., bilježi se postupno povećanje broja događanja, pri čemu je 2022. godina zabilježila najviše događanja nakon 2020 (793). Slično kao i kod događanja za djecu i mlade, broj događanja za odrasle također ima oscilirajući trend tijekom petogodišnjeg razdoblja. U 2018. i 2019 godini zabilježeno je najviše događanja za odrasle (590 i 594). Godina 2020. donosi značajno smanjenje broja događanja za odrasle (42) iz očitih razloga. Pozitivno je što se broj događanja za odrasle, nakon 2020. godine, polako oporavlja i bilježi postupno povećanje u 2021. (225) i 2022. godini (327).

Broj posjetitelja na knjižničnim događanjima predstavlja ključni pokazatelj uspješnosti knjižničnih aktivnosti i njihovog doprinosa zajednici. Analizom broja posjetitelja, prema podacima iz Tablice 17, može se bolje razumjeti angažman korisnika, popularnost događanja i Knjižnice općenito.

Tablica 17 Broj posjetitelja knjižničnih događanjima

	Ukupan broj posjetitelja knjižničnih događanja	Broj posjetitelja knjižničnih događanja za djecu i mlade	Broj posjetitelja knjižničnih događanja za odrasle
2018.	120.000	65.000	55.000
2019.	114.000	62.000	52.000
2020.	34.305	33.653	652
2021.	54.284	44.151	10.133
2022.	20.927	10.799	10.128

U 2018. godini zabilježen je najveći broj posjetitelja (120.000), dok je smanjenje broja posjetitelja vidljivo u narednim godinama. U 2020. godini došlo je do značajnog smanjenja broja posjetitelja (34.305), što pripisujemo dobro poznatim razlozima. U 2021. i 2022. godini bilježi se postupno povećanje, ali brojke su i dalje niže u usporedbi s 2018. godinom. Općenito, može se primijetiti da je pandemija imala značajan utjecaj na broj događanja u knjižnicama, s očitim padom broja događanja u 2020. godini. Međutim, tijekom sljedećih godina, događanja za djecu i mlade i događanja za odrasle postupno su se oporavljala, što ukazuje na povratak knjižničnih usluga i aktivnosti nakon razdoblja ograničenja izazvanih pandemijom. Događanja za djecu i mlade imaju veći broj posjetitelja u odnosu na događanja za odrasle, što paralelno prati broj događanja za obje skupine korisnika.

Ovo ukazuje na važnost Knjižnica u pružanju kulturnih sadržaja i obrazovnih programa za mlađu populaciju. Ukupan broj posjetitelja knjižničnih događanja također varira iz godine u godinu, s vrhuncem u 2018. godini što ukazuje na značajnu podršku i interes lokalne zajednice za kulturnim programima Knjižnice. Te brojke do 2020. padaju iz gore navedenih razloga, međutim pozitivno je što je vidljiv uzlazni trend 2021. i 2022. godine.

Knjižnice u suvremenom društvu predstavljaju dinamične i interaktivne kulturne centre koji igraju ključnu ulogu u pružanju neformalnog obrazovanja zajednicama. Edukacijske radionice predstavljaju značajan aspekt knjižničarskih aktivnosti u domeni neformalnog obrazovanja. Ove interaktivne i participativne radionice omogućuju korisnicima da steknu nova znanja, vještine i iskustva iz različitih područja, bilo da se radi o tehničkoj pismenosti, umjetnosti, znanosti ili kulturi. GKMM Split kontinuirano provodi edukacijske radionice za svoje korisnike. Podaci o edukacijskim radionicama izdvojeni su od ostalih knjižničnih događanja obzirom na svoju posebnu važnost i specifičnosti. Naime, Županijska matična služba GKMM-a, koja je izvor ovih podataka, nije pružala jasne informacije o tome kojoj dobnoj skupini su namijenjene radionice, što ih čini nevidljivim u kontekstu analize u kojoj su knjižnična događanja analizirana prema određenoj dobi. Edukacijske radionice su stoga analizirane zasebno. Podaci su prikazani u Tablici 18.

Tablica 18 Broj edukacijskih radionica za korisnike od 2018. do 2022.

	Broj edukacijskih radionica za korisnike	Broj polaznika edukacijskih radionica
2018.	980	18.000
2019.	930	17.000
2020.	88	1.095
2021.	183	2.303
2022.	276	2.092

Iako su podaci varirali iz godine u godinu, može se primijetiti općeniti trend rasta broja edukacijskih radionica tijekom razdoblja od 2018. do 2022. godine. To sugerira da knjižnica kontinuirano radi na proširenju svoje ponude edukativnih programa i aktivnosti za korisnike. Godina 2018. i 2019. (980 i 930) bilježe visok broj edukacijskih radionica, što ukazuje na aktivno ulaganje knjižnice u neformalno obrazovanje. Primjetno je značajan pad broja edukacijskih radionica u 2020. godini u usporedbi s prethodnom godinom za otprilike 90.54 %. To bi mogla biti posljedica pandemije koja je utjecala na mogućnost organiziranja fizičkih radionica i sudjelovanje korisnika. Nakon smanjenja u 2020. godini, broj edukacijskih radionica

se povećao u 2021. godini za približno 107.95 %, što ukazuje na prilagodbu knjižničnih usluga, uključujući virtualne radionice ili usklađivanje s epidemiološkim mjerama za fizička događanja. Trend rasta se nastavio u 2022. godini, s brojem radionica koji se povećao u usporedbi s prethodnom godinom za otprilike 50.82 %. Podaci o broju edukacijskih radionica pokazuju značajne fluktuacije između godina. Ovo sugerira da su aktivnosti knjižnice podložne promjenama i prilagodbama uslijed kriznih razdoblja, poput pandemije. Pozitivno je što je zabilježen značajan rast broja radionica u 2021. i 2022. godini, što ukazuje na prilagodbu Knjižnice novim uvjetima i potrebama korisnika. Prosječan broj polaznika po radionici bio je najviši u 2018. godini (18.37), a zatim u 2019. (18.28). Zabilježeno je postupno opadanje u slijedeće 3 godine. Pad u 2020. godini bio je posebno značajan. Iako je broj edukacijskih radionica bio relativno nizak u 2020. godini, prosječan broj polaznika po radionici u toj godini (12.43) bio je sličan broju polaznika u 2021. godini (12.58) kada je održano 95 radionica više. Prosječan broj polaznika po radionici u 2022. godini (7.58) značajno je niži od prethodnih godina, što ukazuje na potrebu za razmatranjem strategija kako bi se povećala privlačnost i sudjelovanje u edukacijskim programima.

6. Zaključak analize

Putem statističke analize, istraženi su ključni elementi poslovanja Gradske knjižnice Marka Marulića Split, uključujući broj zaposlenika, knjižnična građa, usluge, korisnička aktivnost, posudba, posjećenost te izvor financiranja. Analizirajući broj osoblja, primijećen je postupan rast broja diplomiranih knjižničara, što ukazuje na potrebu za povećanjem stručnog osoblja i mogućnost širenja aktivnosti knjižnice. Ipak tu je nedostatan broj djelatnika u odnosu na preporuke Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Nedostatan broj djelatnika može utjecati na buduće kvalitetno pružanje usluga korisnicima i optimalno funkcioniranje Knjižnice ako se situacija ne promijeni. Uočen je mali broj knjižničara s višim zvanjima. Naime, Knjižnica do 2021. godine nije imala zaposlenog knjižničarskog savjetnika, dok je tijekom godina bilo zabilježeno samo dva djelatnika sa zvanjem višeg knjižničara. Manjak djelatnika s višim zvanjima u GKMM-u Split ukazuje na potencijalne izazove u pružanju visokokvalitetnih knjižničnih usluga i optimalnom funkcioniranju knjižnice. Djelatnici s višim zvanjima, poput knjižničarskih savjetnika i viših knjižničara, obično imaju naprednije stručne vještine i znanja te su ključni za upravljanje i razvoj knjižničnih aktivnosti. Da bi se prevladali ovi izazovi, važno je prepoznati potrebu za dodatnim djelatnicima s višim zvanjima i pravilno planirati raspodjelu resursa. Knjižnica može razmotriti mogućnosti dodatnog zapošljavanja stručnog osoblja ili ulaganje u edukaciju i poticanje za usavršavanjem postojećeg osoblja. Nadalje, broj ostalog osoblja, koje se ne ubraja u kategoriju knjižničnog osoblja, bilježi kontinuirani porast tijekom pet godina. Ovo može ukazivati na povećanu potrebu za administrativnim i tehničkim podrškama u Knjižnici uzrokovano složenošću suvremenog knjižničnog okruženja koje se sve više oslanja na tehnologiju i digitalne resurse. Rastuće zahtjeve za upravljanjem podacima, informacijskim sustavima, financijama i komunikacijom nije moguće zadovoljiti bez adekvatne administrativne i tehničke podrške. Na temelju provedene analize, možemo zaključiti da je GKMM Split ostvarila određene pozitivne pomake i sveukupno postigla povećanje broja djelatnika.

Analizirajući financijske podatke GKMM-a Split u razdoblju od 2018. do 2022. godine, primijećen je pozitivan trend rasta ukupnih prihoda knjižnice. Prihodi su se povećavali tijekom petogodišnjeg razdoblja. Ukupni prihodi bilježe rast, s povećanjem s 9.807.652,00 kuna u 2018. godini na 12.846.361,00 kuna u 2022. godini. Ovi rezultati ukazuju na veću podršku i ulaganje osnivača u rad knjižnice, kao i podršku Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i drugih izvora financiranja te njihov interes za rad Knjižnice. Ovi prihodi omogućuju održavanje i razvijane knjižničnih usluga, poticanje kulture čitanje i pristup znanju, kao i pružanje vrijednih

kulturnih i obrazovnih programa zajednici. Nadalje, kontinuirano praćenje financijskih aspekata i suradnja s osnivačem i drugim dionicima omogućit će Gradskoj knjižnici Marka Marulića da nastavi rast i prilagodi se potrebama korisnika u suvremenom okruženju. Analiza rashoda Gradske knjižnice Marka Marulića Split u petogodišnjem razdoblju otkriva nekoliko važnih informacija o raspodjeli financijskih resursa unutar knjižnice. Najveći udio u ukupnim rashodima Knjižnice zauzimaju troškovi bruto osobnih dohodaka za osoblje. Ti troškovi obično čine više od 50% ukupnih rashoda, što je razumljivo s obzirom na rast broja djelatnika tijekom godina. Kako je knjižnica rasla i razvijala se, povećala se i potreba za osobljem, što je rezultiralo rastom troškova za plaće i naknade zaposlenicima. Troškovi nabave knjižnične građe, s druge strane, pokazuju relativnu stabilnost tijekom petogodišnjeg razdoblja. Oni obično čine od 11 % do 14 % ukupnih rashoda knjižnice. Ovi troškovi su od vitalne važnosti za osiguravanje kvalitetnih knjižničnih usluga jer omogućuju nabavu nove knjižne i neknjižne građe. Ukupno gledajući, povećanje rashoda za Knjižnicu omogućuje joj da zadovolji rastuće potrebe korisnika, razvije nove programe i aktivnosti te održava i unaprjeđuje svoju infrastrukturu. To je važan korak prema kontinuiranom razvoju i pružanju kvalitetnih knjižničnih usluga zajednici.

Analiza stanja fonda knjižnice i broja knjiških svezaka po glavi stanovnika pruža uvid u dostupnost knjižne građe GKMM-a Split. Primjećuje se da je broj knjiga u fondu knjižnice oscilirao tijekom petogodišnjeg razdoblja. Pad broja fonda u 2019. godini mogao bi biti rezultat različitih faktora poput povlačenja zastarjele građe ili preusmjerenje sredstava. Međutim, važno je napomenuti da se sveukupni broj ponovno povećao u 2022. godini, što ukazuje na nastojanja Knjižnice da održi i proširi svoj knjižni fond. Prikazuje se i prosječni broj knjiga dostupnih po stanovniku Grada Splita u okviru fonda knjižnice. Brojevi iznad preporučene razine od 1,5 knjiških svezaka po glavi stanovnika ukazuju na relativno dobru dostupnost knjižne građe u Knjižnici u odnosu na broj stanovnika. Međutim, kada se uzme u obzir da GKMM Split, kao Županijska matična knjižnica, također pokriva cijelu SDŽ, broj knjiških svezaka nedostatan je za potrebe cijele regije. Može se prepoznati potreba za daljnjim ulaganjem u razvoj knjižničnog fonda i osiguravanje adekvatne dostupnosti knjižne građe. To može uključivati kontinuiranu i optimiziranu nabavu knjiga, proširenje svih zbirki i sve više popularne audiovizualne građe i igračaka. Potrebno je i razmatranje interesa korisnika pri planiranju budućih nabava. Ukupna nabava građe je varirala tijekom petogodišnjeg razdoblja, smanjila se u 2019. godini, porasla u 2020. i 2021. godini te blago opala u 2022. godini. Nabava časopisa je relativno mala u usporedbi s knjigama. Značajan dio nabave čini i audiovizualna

građa. Nabava igračkaka i didaktičkih igara je prisutna, ali u manjoj mjeri, dok ostala knjižna građa predstavlja manji dio ukupne nabave. Ovi podaci ukazuju na važnost kontinuiranog praćenja i prilagođavanja strategija nabave kako bi se osigurala raznolikost, aktualnost i pristupačnost knjižne i neknjižne građe u skladu s potrebama korisnika. Također, moguće je da promjene u nabavi odražavaju promjene u preferencijama i interesima korisnika te razvoju knjižničnih usluga i tehnologije. Iz analize je, također, vidljivo da ukupan broj nabavljenih fizičkih jedinica građe u ovom slučaju nije uvjetovan financijskim sredstvima za nabavu. Unatoč fluktuacijama u broju nabavljenih jedinica građe tijekom različitih godina, sredstva za nabavu građe su ostala relativno stabilna. Prosječna potrošnja za nabavu jedne jedinice građe također varira, ali nema jasnog trenda rasta ili pada. Ovi podaci sugeriraju da Knjižnica nije nužno morala uložiti veći iznos sredstava kako bi povećala svoj fond. To ukazuje na mogućnost da je Knjižnica usmjerena na optimizaciju nabave građe ili da su se promijenili prioriteti ili cijene nabave tijekom različitih godina. Kontinuirana nabava građe iz različitih izvora, uključujući i elektroničke izvore, pokazuje predanost GKMM-a Split u osiguravanju raznolike i suvremene građe za svoje korisnike. Uvođenje e-knjiga i digitalizacija građe odražavaju prilagodbu Knjižnice modernim trendovima i tehnologijama te kriznim situacijama omogućavajući korisnicima pristup knjigama i drugim resursima na jednostavan i fleksibilan način. Ove inicijative omogućavaju Knjižnici da ostane relevantna i odgovori na potrebe korisnika u digitalnom dobu, dok istovremeno čuva i promiče knjižničnu baštinu i kulturu čitanja.

Broj korisnika ima značajnu važnost za knjižnicu jer ukazuje na njenu relevantnost i utjecaj u lokalnoj zajednici. Veći broj korisnika obično znači veću potražnju za knjižničnim uslugama i resursima, što može biti pokazatelj uspješnosti knjižnice u privlačenju i zadovoljavanju potreba korisnika. Ukupan broj aktivnih korisnika GKMM-s Split kontinuirano je rastao tijekom petogodišnjeg razdoblja, što ukazuje na povećanu popularnost i korištenje knjižničnih usluga među građanima. Iako su primijećene fluktuacije u broju novoupisanih korisnika, broj obnovljenih članstava i broj korisnika s važećim članstvom ostao je relativno stabilan. Također je primjetan postupni rast broja aktivnih korisnika koji koriste više ogranaka Knjižnice. Ovi podaci sugeriraju da GKMM Split ima kontinuiranu potražnju za svojim uslugama i da je uspješna u privlačenju korisnika. Kontinuirani rast broja djece, mladih, odraslih i starijih korisnika svjedoči o raznolikosti korisničke baze knjižnice i njezinom značaju za različite dobne skupine. Povećanje broja korisnika ukazuje na uspješne marketinške strategije Knjižnice,

kvalitetnu ponudu knjižnične građe, inovativne programe i aktivnosti te zadovoljavanje potreba korisnika.

Promjene u broju posudbi od 2018. do 2022. godine, unatoč fluktuacijama, ukazuju na pozitivan trend rasta. Nakon snažnog porasta broja posudbi u 2019. godini, došlo je do blagog pada u 2020. godini, što je vjerojatno bilo povezano s utjecajem pandemije, privremenim zatvaranjem knjižnica i ograničenim uslugama. Međutim, u 2021. godini broj posudbi se oporavio i ponovno porastao, ukazujući na obnovu interesa i povjerenja korisnika u knjižnične usluge. Iako je u 2022. godini zabilježen blagi pad broja posudbi, ukupni trend je još uvijek pozitivan. Veći broj posudbi ovdje ukazuju na veću aktivnost i korištenje građe od strane korisnika Knjižnice. To je pozitivan pokazatelj jer ukazuje na to da Knjižnica uspješno zadovoljava potrebe korisnika i da je njezin fond relevantan i atraktivan.

Nakon velikog broja posjećenosti Knjižnici tijekom 2018. i 2019., dogodio se nagli pad. Utjecaj pandemije na posjete Knjižnici je očigledan. Fizičke posjete su doživjele pad u 2020. godini, dok su virtualne posjete porasle. Iako se broj fizičkih posjeta polako oporavlja u 2021. i 2022. godini, još uvijek nisu dosegnute brojke prethodnih godina. Knjižnica je prilagodila svoje usluge i ponudu kako bi odgovorila na potrebe korisnika tijekom pandemije, što je rezultiralo povećanjem virtualnih posjeta. Uz relativno visoke brojke tijekom 2018. i 2019., broj knjižničnih događanja značajno je pogođen pandemijom, s naglim padom u 2020. godini. Međutim, nakon popuštanja mjera, broj događanja se polako oporavlja i bilježi porast u 2021. i 2022. godini. Događanja su uglavnom usmjerena na djecu i mlade, s oscilirajućim trendom tijekom razdoblja. Također, događanja za odrasle također pokazuju oscilirajući trend, ali se broj postupno oporavlja nakon 2020. godine. Ovaj trend ukazuje na važnost organizacije u organizaciji raznovrsnih događanja koja su prilagođena potrebama i interesima različitih skupina korisnika Knjižnice. Posjećenost kulturnim događanjima paralelno je popraćeno s oscilirajućim brojem događanja. Preporučuje se kontinuirano praćenje interesa i potreba korisnika Knjižnice narednih godina, veća ulaganja te nove i atraktivnije aktivnosti za korisnike, što bi privuklo ljude u Knjižnicu. Knjižnica bi, također, trebala održavati ravnotežu između događanja namijenjenih djeci i mladima i događanja namijenjena odrasloj skupini korisnika. Unatoč fluktuacijama, primjećuje se kontinuiranost u organiziranju edukacijskih radionica. Nakon značajnog pada 2020. godine u odnosu na godine prije, ipak je primjećen pozitivan trend u 2021. i 2022. godini., što ukazuje na prilagodbu knjižničnih usluga novim potrebama korisnika. Broj polaznika, iako varira iz godine u godinu, sugerira da su edukacijski programi i

dalje privlačni zajednici. Ipak se ističe potreba za razmatranjem strategija kako bi se povećala privlačnost i sudjelovanje u tim programima.

U konačnici, Gradska knjižnica Marka Marulića u Splitu postigla je pozitivne pomake u svom poslovanju u razdoblju od 2018. do 2022. godine. Preporuke za daljnji razvoj uključuju povećanje knjižničnog osoblja, daljnje ulaganje u razvoj knjižničnog fonda, praćenje financijskih aspekata, prilagođavanje usluga korisnicima i organiziranje raznolikih događanja te razmatranje mogućih strategija za poboljšanje i uključivanja zajednice u edukacijske programe Knjižnice. Na kraju, kontinuirana podrška osnivača i suradnja s lokalnom zajednicom ključni su za daljnji rast i uspjeh knjižnice.

7. Literatura

- Adams, B., Noel, B. Circulation statistics in the evaluation of collection development. *Collection Building* 27.2 (2008): 71-73
- Balog, Antal. "Upravljanje knjižnicama kao poslovna funkcija." *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, br. 2 (2018): 73-97. <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.666>
- Benić, Kristian. Knjižnica u EU – prilike, izazovi i transformacije. URL: <https://gkr.hr/Magazin/Knjiznicaranje/Knjiznica-u-EU-prilike-izazovi-i-transformacije>
- Digitalna zbirka. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://gkmm.hr/zavicajna-zbirka/>
- Gill, Philip. The public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development. Vol. 97. NBD Biblion Publishers, 2001.: URL: <http://34.246.50.17/bitstream/123456789/920/2/ifla-publication-series-97-en.pdf>
- Godišnje izvješće o radu 2018. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvjesce_2018.pdf
- Godišnje izvješće o radu 2020. Gradska knjižnica Marka Marulića Split, URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/1.%20Izvješće%20GKMM%202020.pdf>
- Godišnje izvješće o radu 2021. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/-%20Izvjesce%20o%20radu%20GKMM%202021.%282%29.pdf>
- Godišnje izvješće o radu 2022. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Izvješće%20o%20radu%20GKMM%20Split%20za%202022.pdf>
- Gradska knjižnica Marka Marulića Split. Povijest GKMM-a. URL: <https://gkmm.hr/nasa-povijest/>
- Keča, M. E-knjiga — najnoviji oblik knjige. *Knjižničar/Knjižničarka* 3., br. 3. (2012): 13-24. <https://hrcak.srce.hr/233323>
- Koontz, C., Gubbin, B. eds. IFLA public library service guidelines. Vol. 147. Walter de Gruyter, 2010. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/920/2/ifla-publication-series-97-en.pdf>
- Mbofung, Ucha. (2015). Sustaining Library Staff of the Future: Emerging Requirements. 34. 277-312. 10.1108/S0732-067120150000034023

- Morović, Hrvoje. Povijest biblioteka u gradu Splitu, Dio 1: Društvo bibliotekara Hrvatske, Zagreb, 1971.
- Pecotić, Elli, Desetljeće GKMM: Gradska knjižnica Marka Marulića Split, Split, 2009.
- Pravilnik o unutarnjoj ustrojbi, načinu rada Gradske knjižnice Marka Marulića Split te sistematizaciji radnih mjesta (pročišćeni tekst), rujan 2020., URL: https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Pravilnik_o_unutarnjoj_ustrojbi.pdf
- Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (7.7. 2023.)
- Statut Gradske knjižnice Marka Marulića Split, Split, 2019. URL: <https://www.gkmm.hr/app/webroot/uploads/files/Statut%20GKMM%20Split.pdf>
- Vrana, R., Kovačević, J. Položaj knjižnice u umreženom društvu. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, br. 3/4 (2010): 25-41. <https://hrcak.srce.hr/80503>

8. Sažetak

„Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split od 2018. do 2022.“

Gradska knjižnica Marka Marulića Split važna je kulturna ustanova koja nastoji pružiti visokokvalitetne usluge korisnicima. Diplomski „Rad i razvoj Gradske knjižnice Marka Marulića Split od 2018. do 2022. godine” analizira rad i razvoj Knjižnice tijekom petogodišnjeg razdoblja. Provedena je sveobuhvatna analiza različitih aspekata poslovanja GKMM-a. Analizirani su organizacijska struktura, knjižnična građa i fond, usluge, korisnici, posudba građe, posjećenost, kulturni programi i financiranje. Podaci su prikupljeni iz statističkih izvora, godišnjih izvješća o radu i financijskih izvješća GKMM-a. Analiza pruža uvid u uspješnost Knjižnice i identificira mogućnosti za poboljšanje i razvoj kako bi nastavila pružati relevantne i kvalitetne usluge zajednici.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Marka Marulića Split, rad i razvoj, analiza poslovanja od 2018. do 2022., djelatnici, financiranje, knjižnična građa i fond, posjećenost, kulturna događanja

9. Summary

"Work and Development of Marko Marulić City Library Split Split from 2018 to 2022."

The Marko Marulić City Library Split is an important cultural institution dedicated to providing high-quality services to users. The master's thesis titled "Work and Development of Marko Marulić City Library Split from 2018 to 2022" analyzes the library's work and development over a five-year period. A comprehensive analysis of various aspects of GKMM's operations was conducted, including organizational structure, library materials and collection, services, users, material loans, visitation, cultural programs and financing. Data was collected from statistical sources, annual reports, and financial statements of GKMM. The analysis provides insights into the library's performance and identifies opportunities for improvement and development to continue delivering relevant and high-quality services to the community.

Keywords: Marko Marulić City Library Split, work and development, business analysis from 2018 to 2022, staff, financing, library materials and collection, attendance, cultural events.